

Lao Tzu
Tao Te Ching

Innledning

Tao Te Ching – "Det klassiske skriftet om Veien og Veiens dyd" – stammer fra Kina i tiden mellom 600 og 200 f.Kr. I følge overleveringen var Lao Tzu ansatt ved de keiserlige arkiver i Chou. Som en reaksjon på økende korrupsjon, grådighet, krig og undertrykkelse forlot han hoffet og reiste mot grensen i vest. Her ble han holdt tilbake av grensevakter som insisterte på at han skulle skrive ned læren sin før han forlot landet. Han skrev da 81 vers på bambusplater – Tao Te Ching. Sannhetsgehalten i denne historien er tvilsom, men sædvane er å oppgi Lao Tzu som forfatter, til tross for at deler av teksten antakeligvis er føyet til i hundreårene etter hans død.

Tao Te Ching (Dao De Jing) kan leses direkte, uten nærmere introduksjon. I de 81 versene som utgjør Tao Te Ching, og i det påfølgende ekstrakapittelet "Tao Te Ching: inspirasjon og fortokninger", har vi brukt pinyin-formene "Dao" for "Tao" og "De" for "Te", fordi disse ligger nærmest til korrekt uttale.

Lesere som ikke har noen kjennskap til begrepet "Dao" kan lese det som "Veien", "Altet" eller "Naturen". Begrepet "De" kan leses som "Dyden", "Det naturlige" eller "Et fragment av Dao".

Denne gjendiktningen er basert på en rekke tidligere utgaver på engelsk. I etterordet har vi forklart nærmere hvilke tolkningsmessige og språklige valg vi har gjort.

God lesning.

Oslo, 27. november 2016
Anne Cecily Fjeldstad
Jon Lund Hansen

Vers 1 Om *Dao*-altet

Dao-altet som benevnes med ord
er ikke det evige *Dao*-altet.
Ord kan ikke beskrive det hinsidige,
kun den illusoriske sanseverden.
Det *Dao*-altet som benevnes med ord
er alle materielle tings mor.

Fristilt fra sanseverdenen
kan vi oppdage de virkelige mysterier.
Fanget i sansenes lengsler
ser vi kun illusjoner.

Dog springer mysterier og illusjoner ut
fra samme *Dao*-kilde.

Denne enhetens kilde er alle mysteriers mysterium
– porten til den dypeste innsikt.

<p>Dao som kan Dao kan ikke det evige Dao. Navn kan nevnes ikke det evige navn. Uten navn Himmel Jord sin opprinnelse. Med navn ti tusen ting sin mor. Derfor alltid uten lengsler/identifikasjoner for å se dets essens. Alltid har lengsler/identifikasjoner så se dets ytre form. Disse to disse samme kilde men forskjellig navn. Enhet kalles dets mysterium. Mystisk er det også mystisk. All essens sin port.</p>
--

Vers 1 ord for ord direkte etter de kinesiske tegnene

Vers 2 Om alle tings iboende motsetning

Illusjonen om skjønnhet
frembringer forestillingen om uskjønnhet.
Når noe blir betraktet som godt,
fremstår annet som dårlig.

Væren og ikkeværen skaper hverandre.
Vanskelig og lett betinger hverandre.
Høy og lav avhenger av hverandre.
Foran og bak følger hverandre.
Under himmelen er det alltid slik.

Den Innsiktsfulle vet dette,
hun vet at aksjon avføder reaksjon.
Derfor handler hun helst ikke selv,
men lar *Dao*-kraften handle gjennom seg.
Hun viser vei uten ord.
Hun aksepterer det som oppstår
og det som forsvinner.
Hun påbegynner intet,
derved får hun alt til å blomstre.
Hun gjennomfører uten avslutning.

– Derfor varer resultatet evig.

Vers 3 Om å fremheve det enkle

Når storhet hylles,
blir folket strebersk.
Når sjeldne skatter vises frem,
blir folket tyvaktig.
Når lengsler ikke vekkes,
åpner folk sine hjerter for indre ro.

Derfor fremhever Den Innsiktsfulle det enkle.
Hun viser folket at sinnet kan tømmes
for overflødig kunnskap og streben.
Hun demonstrerer for folket at når ambisjonene dempes
styrkes besluttsomheten.
Slik sørger hun for at smarte pratmakere ikke får spillerom.

Hun lar *Dao*-kraften handle gjennom seg.
– Slik blir den naturlige orden ikke forstyrret.

Vers 4 Om den hinsidige *Dao*-opprinnelsen

Den hinsidige *Dao*-opprinnelsen er bunnløs,
alle tings opphav.
Med ord kan opprinnelsen beskrives som tomhet
fylt med uendelige muligheter.
Den er uttømmelig.

Dao-kraften blir ett med den støvete verden:

- sløver sin skarpe egg
- demper sitt blendende lys
- skaper orden i kaos

Slik forblir *Dao*-kraften skjult,
dog er den allesteds nærværende.

Dao-opprinnelsens opprinnelse er ukjent

- eldre enn alt.

Dao-kraften [forblir] skjult, dog er den allesteds nærværende (Vers 4).
Naturmotiv. Privat fotografi.

Vers 5 Om *Dao*-kraften

Himmel og jord favoriserer ingen
– hevet over alt snakk om ondt og godt.
Den Innsiktsfulle favoriserer ingen
– hevet over alt snakk om ondt og godt.
Hun vet at alle ting må følge livssyklusen
gjennom fødsel og død.
Derfor er hun usentimental.
Hun betrakter alt under himmelen som forgjengelig.

Hun vet at *Dao*-kraften er som en blåsebelg.
Den må tømmes for å kunne fylles.
Jo mer den brukes,
dess mer produserer den.
Jo mer du snakker om den,
dess mindre forstår du av den.

Hold fast ved den indre balansen.

Himmel jord ikke sentimental derfor ti tusen ting agerer stråhunder.
Hellig person er ikke sentimental derfor hundre familier agerer stråhunder.
Himmel jord sitt rom er som sekk pipe virkelig.
Tom og likevel er aldri uttømt.
Arbeider og mer og mer frembringer.
Mange ord leder til utmattelse.
Ikke sannsynlig holde fast ved senteret.

Vers 5 ord for ord direkte etter de kinesiske tegnene

Vers 6 Om den kvinnelige kraft

Dao-naturens kvinnelige kraft varer evig.
Den manifesterer seg i alt.
Dao-naturens kvinnelige kraft er alle tings mor
– opprinnelsen til himmel og jord.

Den som forener seg med det mystisk kvinnelige
finner en uttømmelig kilde.
Bruk den
– den uttømmes aldri.

Vers 7 Om å være ett med *Dao*-altet

Når Himmelen er ett med *Dao*-altet,
er den uendelig.

Når Jorden er ett med *Dao*-altet,
varer den evig.

Når Den Innsiktsfulle er ett med *Dao*-altet,
trer hun selv tilbake.

Hun plasserer seg bakerst

– ved det befinner hun seg forrest.

Uten et selv kan hun være upartisk.

Hun er fullkommen fordi hun gir slipp på seg selv.

Vers 8 Om å være som vannet

Den Innsiktsfulle er som vannet.

Vannet nærer de ti tusen ting

– konkurrerer ikke med noen.

Det samler seg på de aller laveste steder,
steder som mennesker forakter.

Ved dette likner vannet på *Dao*-kraften.

Den Innsiktsfulle, fylt av *De*-kraften:

– tilpasser seg uten å endre

– gir med velvilje

– opptrer med godhet

– taler sannhet

– holder ord

– utfører med flid

Hun utfører uten å konkurrere

– derfor møter hun ingen motstand.

Vers 9 Om å tre ubemerket tilbake

Det som fylles til randen
renner til slutt over.
Når eggen slipes til det skarpeste,
varer den ikke lenge.
Om gull og edelstener fyller huset,
lar det seg ikke lenger bevokte.

Den som skilter med rikdom og storhet
bereder sitt eget fall.
Tre heller ubemerket tilbake når arbeidet er gjort
– det er veien til indre ro.

Vers 10 Om den store *De*-naturen

Kan du samle kropp og sinn
og være ett med *De*-naturen?
Kan du la pusten gå
like naturlig som et spedbarns pust?
Kan du rense sinnet
så ditt indre øye ser klart?

Kan du elske folket
og lede det uten sluhet?
Kan du åpne og lukke sansenes porter
og samtidig holde fast ved den indre ro?
Kan du håndtere selv de vesentligste saker
ved å gi slipp?

Å la ting vokse frem av seg selv,
å skape uten å eie,
å handle uten å forvente gjengjeld,
å lede uten å kontrollere
– det er den store *De*-naturen.

Vers 11 Om forholdet mellom væren og ikkeværen

Hjulets tretti eiker er festet rundt navet.
Derved har hjulet struktur.
Tomrommet i navet gjør hjulet anvendelig.
Derved har hjulet funksjon.

Et kar formes av leire.
Men uten tomrommet
kan karet ikke brukes.

Et hus består av vegger
med dører og vinduer.
Men det er husrommet, dørene og vinduenes ikkeværen
som gjør det brukbart.

Struktur og funksjon
betinges hverandre.
Væren og ikkeværen
avhenger av hverandre.

I din væren gjør alltid ditt beste.
Men gi plass for ikkeværen
slik at *Dao*-kraften kan virke gjennom deg.

Vers 12 Om å holde seg til det vesentlige

Fem farger forblinder øyet.
Fem toner gjør øret døvt.
Fem smaker sløver ganen.
Spenningsøken og tidsfordriv
leder sinnet på avveier.

Den Innsiktsfulle lar sanseinntrykkene passere.
Hun holder seg til det vesentlige.

Vers 13 Om å være uten et selv

Ære og vanære – begge er skremmende.
Æren kan mistes og vanæren kan feste seg.
Derfor skaper både seier og nederlag frykt.

Den som har et selv
frykter livets tildragelser.
Den som er uten en egen kropp
er fristilt fra ulykke.

Derfor gjør Den Innsiktsfulle regent
hele verden til sitt selv.
Derfor elsker hun hele verden
som sin egen kropp.
– Slik blir hun ansvaret verdig.

Vers 14 Om å følge *Dao*-altets tråder

Om *Dao*-altet kan sies:

Når vi betrakter det, kan vi likevel ikke se det.

Det er usynlig.

Når vi lytter til det, kan vi likevel ikke høre det.

Det er hinsides lyd.

Når vi griper om det, kan vi likevel ikke holde det.

Det er immaterielt.

Når alle sanser samles i ett punkt,

kan vi likevel ane noe.

Men lys reflekteres ikke,

skygger kastes ikke.

Som et tomt bilde,

der flytende former oppstår og forsvinner.

Uten navn vender alt tilbake

til intetheten.

Dao-altet kan kalles form uten form,

omriss uten objekt.

Det kan kalles "Det vage"

eller "Det som glipper unna".

Møt det forfra

– det har intet hode.

Følg etter

– det har ingen hale.

Grip fatt i nåtidens oppgaver

ved å følge *Dao*-altets tråder.

De leder tilbake til *Dao*-opprikkelsen.

Vers 15 Om de gamle som fulgte *Dao*-veien

De gamle som fulgte *Dao*-veien var:

- subtile
- årvåkne
- dype
- hinsides vår fatteevne

Deres ytre manifestasjon kan likevel beskrives slik:

- varsomme, som når man krysser en elv om vinteren
- tilbakeholdne, slik man viser en nabo respekt
- høflige, slik en gjest er det
- ettergivende, liksom is som smelter
- uberørte, liksom et ubeskåret treemne
- tomme og dype som en dal

De lot alt blande seg,
og blandet seg med alt.
Liksom mudder i vann.
De visste, at når de holdt seg i ro,
ville mudderet synke
og vannet igjen bli klart.
De forholdt seg urørlig
til den riktige handlingen meldte seg.

Den Innsiktsfulle følger *Dao*-veien.
Hun fyller aldri karet opp så det renner over.
Hun gir heller rom for intetheten
slik at *Dao*-kraften kan virke.
- Derfor lever hun lenge.

Vers 16 Om å vende tilbake til røttene

Vær totalt tom.

Hold fast ved urørlighet.

Se da alle tings tilblivelse

– alt utvikler seg og blomstrer.

Så vender hver enkelt ting tilbake til røttene.

Den som vender tilbake til røttene

finner stillhet.

I stillheten ligger alle tings skjebne.

Den som gjenforenes med sin skjebne

finner sin *Dao*-natur.

Den som følger sin *Dao*-natur

finner Innsikten.

Den som ikke finner Innsikten handler blindt,
og ulykker følger.

Den som følger sin *Dao*-natur

kan omfavne alt.

Den som omfavner alt

er rettferdig.

Den som er rettferdig

er opphøyet.

Den som er opphøyet

er ett med naturen.

Den som er ett med naturen

er i harmoni med *Dao*-altet.

Den som er i harmoni med *Dao*-altet lever evig.

Kroppen dør

– likevel kan intet skade henne.

Vers 17 Om den umerkelige regent

Det beste er når Den Innsiktsfulle regjerer
– da vet folket knapt at hun eksisterer.
Det nest beste er en leder som elskes.
Dernest hun som fryktes.
Til sist hun som foraktes.

Den som ikke har tillit til folk
mister folkets tillit.

Den innsiktsfulle regent benytter få ord.
Hun lar heller *Dao*-kraften virke gjennom seg.
Når arbeidet er utført sier folket:
"Vi fulgte Allnaturen
– vi klarte det helt alene!"

Beste leder de under ikke vet eksistens ham.
Deres nest beste elske og prise ham.
Deres nest beste frykte/respektere ham.
Deres neste forakte ham.
Tilliten er ikke nok virkelig, finner ingen tillit virkelig.
Tilbakeholden/avslappet virkelig han velger forsiktig ord.
Fullfører oppgaven arbeidet for å hundre familier sammen si vi selv
samme/naturlig.

Vers 17 ord for ord direkte etter de kinesiske tegnene

Vers 18 Om å regjere uten forbindelse til *Dao*-naturen

Når forbindelsen til *Dao*-naturen mistes,
baserer regenten seg på lover
og snakk om godhet og rettferdighet.
Så kommer den ene lovforklaringen
kløktigere enn den andre,
og det store hykleriet begynner.

Da slutter familiemedlemmene
å bry seg om hverandre,
og jager heller etter verdslige goder.
Så appelleres det
til familiekjærlighet og hengivenhet,
og det naturlige familiesamholdet bryter sammen.

Da er landet i en tilstand av kaos,
og "lojale" ministre trer frem.
De utsteder stadig flere lover for å skape orden
– og slik fortsetter det.

Vers 19 Om utvendig lærdom og dyp sannhet

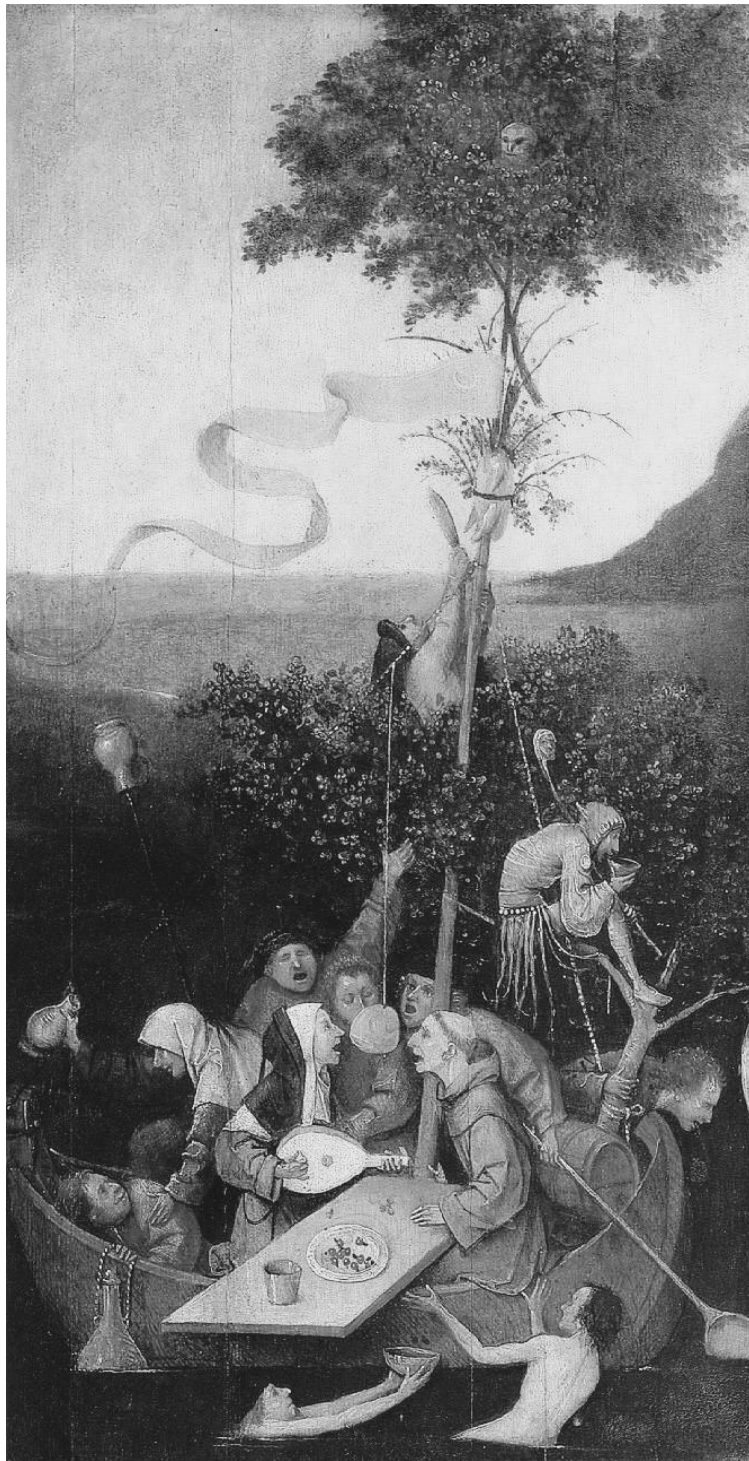
Forkast opphøyde læresetninger,
avvis utvendig lærdom
– og folket blir hundrefold lykkeligere.
Gi avkall på morallære
om rettferd og medmenneskelighet
– og folket fylles av nestekjærlighet.
Avvis profitt og elitisme
– og folk blir ærlige.

Men dette er tre utvendige lærdommer,
de er utilstrekkelige.

Dette er de dype sannheter:
Lev enkelt.
Vær uselvvisk.
Begrens lystene.
Omfavn det rene og naturlige.

Vers 20 Om Den Innsiktsfulles annerledeshet

Avvis utvendig lærdom
og bli kvitt bekymringene.
Hvor stor er egentlig forskjellen
på et dannet "ja, min herre" og et udannet "ok"?
Hvor stor er egentlig forskjellen
på "godt" og "ondt"!

Andre deltar med glede på folkefester ... jeg er uten lyster. (Vers 20)
Hieronymus Bosch: Narrenes skip

Hva enn vi skaper frykt for
fører kun til hensiktsløs frykt.
Hvor absurd – det har ingen ende!
Andre deltar med glede på folkefester
og i våryr lek i parkene.

Bare jeg er uforstyrret og uten lyster.
Lik et spedbarn,
som ennå ikke har vist sitt første smil.
Jeg hører ikke til her.

Folk eier i overflod,
jeg har intet.
Andre trer frem i lyset,
jeg står i skyggen.
Andre fremstår som kløktige,
jeg synes udugelig.
– Jeg har en dåres ubedervete hjerte.

Jeg er uforutsigbar som det store hav,
omskiftelig som vinden.
Folk viser frem sine eiendeler,
jeg holder fast ved det enkle.

Jeg er annerledes enn alle andre,
jeg næres av den store *Dao*-moder.

Vers 21 Om den store *De*-naturen

Den store *De*-naturen er en manifestasjon
– en nøyaktig manifestasjon av *Dao*-altet.

Selve *Dao*-altet kan kun anes som et tomt bilde
der flytende former oppstår og forsvinner.

Dette bildet er subtilt og flyktig,
dog er der form.

Flyktig og subtilt,
dog er der substans.

Dypt og utydelig,
dog er der ånd.

Denne ånd er virkelig og sann,
sann og virkelig.

Siden tidenes morgen
har *Dao*-altet manifestert seg i *De*-naturen.
Gjennom den store *De*-naturen
kjenner jeg *Dao*-altet.

Vers 22 Om å tre ut av motsetningene

Å gi etter er å bli bevart hel.

Den Innsiktsfulle vet at:

- det tomme blir fylt
- det krokete blir rett
- det slitte blir fornyet

Men hun vet også at overflod blir til armod.

Derfor trer Den Innsiktsfulle ut av motsetningene og blir ett med *Dao*-naturen.

Hun er et forbilde i verden ved at hun:

- skinner fordi hun ikke viser seg frem
- står frem fordi hun ikke fremhever seg
- lykkes fordi hun ikke roser seg selv
- holder ut fordi hun ikke er selvtilfreds

De gamle fôr ikke med tomt snakk når de sa:

"Å gi etter er å bli bevart hel."

Fordi Den Innsiktsfulle ikke konkurrerer med noen, kan ingen konkurrere med henne.

- Derfor lever hun lenge.

Vers 23 Om menneskets omskiftelige tilstander

Allnaturen er en læremester av få ord.

Uten ord viser den oss:

- Voldsomme vinder blåser ikke hele morgenen.
- Regnskyll øser ikke hele dagen.

Gjennom samspillet mellom himmel og jord styrer naturen dette.

Slik naturens tilstander er omskiftelige er også menneskets tilstander likedan.

Slik er menneskets omskiftelige tilstander:

Når vi er ett med *Dao*-naturen,

kan vi identifisere oss med *Dao*-altet.

Når vi følger *De*-veien,

kan vi identifisere oss med den store *De*-naturen.

Når vi har tapt kontakten med *Dao*-altet og *De*-naturen,

kan vi identifisere oss med tapet.

Det er den rette vei,

for *Dao*-kraften virker:

- når vi er ett med *Dao*-naturen,
- når vi følger *De*-veien
- når vi er i tapet av begge

Vis naturen tillit

- og alt faller på plass.

Vers 24 Om å strebe etter innsikt

Den som streber etter innsikt,
finner den ikke.

Den som står på tå,
er ustø.

Den som haster av sted,
utmattes uten å komme langt.

Den som poserer,
skygger for seg selv.

Den som rettferdiggjør seg selv,
blir ingens forbilde.

Den som roser seg selv,
hindrer sitt indre i å blomstre.

Slikt blir som mugne matrester
etter ekstravagante måltider.
Alt levende skyr dette.

Den Innsiktsfulle vender seg vekk fra slikt.

Vers 25 Om *Dao*-altet

I begynnelsen fantes noe formløst
– likevel var det fullkomment.
Før himmel og jord.
Alene i intetheten var det i stadig bevegelse
– uten å endre seg.

Det er allestedsnærværende og evig.
Det er universets mor.
Ord kan ikke beskrive det,
jeg kaller det *Dao*-altet.
Hvis jeg likevel skulle benevne det,
ville jeg kalle det "Stort".

"Stort" innebærer å fungere overalt.
Å fungere overalt betyr å nå langt ut.
Den rette linje krummer seg.
Å nå langt ut,
betyr å vende tilbake
til det opprinnelige punkt.

Derfor er *Dao*-altet stort.
Himmelen er stor.
Jorden er stor.
Mennesket er også stort.

Mennesket er som Jorden.
Jorden er som Himmelen.
Himmelen er som *Dao*-altet.
Dao-altet er som Allnaturen.

Vers 26 Om å være forankret i dyp ro

Letthet forankres i tyngde.
Ro er handlingens mester.

Den Innsiktsfulle kan reise hele dagen
uten å rykke opp røttene.
Uberørt av ytre prakt
forblir hun i dyp ro.

Hvis en regent
mister kontakten med røttene
og handler overilet,
taper hun makten
og blir styrtet.

Vers 27 Om Den Innsiktsfulles store oppgave

Den Innsiktsfulle reiser uten å sette spor i naturen.
Hun underviser uten å etterlate misforståelser.
Hun utfører oppgaver uten hjelpemidler.

Hun stenger døren uten lås,
likevel kan den ikke brytes opp.
Hun slår knuter uten rep,
likevel kan de ikke knytes opp.

På dette viset er Den Innsiktsfulle alle til hjelp.
Hun avviser ingen.
Hva annet er Den Innsiktsfulle
enn en lærer for den som ikke har funnet innsikten?
Hva annet er den som ikke har funnet innsikten
enn Den Innsiktsfulles oppgave?

Den som ikke forstår denne oppgaven går vill,
om hun er aldri så intelligent.

Dette kalles den innerste hemmelighet.

Vers 28 Om å regjere i pakt med "det minst mulige og mest naturlige"

I harmoni med det mannlige,
dog forankret i det kvinnelige,
er Den Innsiktsfulle som en ravine
der *De*-kraften flyter
som en evig elv.
Hun er som et spedbarn.

Med kjennskap til æren,
men forankret i ydmykheten
lar Den Innsiktsfulle sitt hjerte være
som en uendelighetens dal
der alt strømmer tilbake
til det enkle og sanne.

Når Den Innsiktsfulle slik fylles av den store *De*-kraften,
vender hun tilbake til enheten med *Dao*-altet.

Den Innsiktsfulle lar emnet forbli ubeskåret.
Ubeskåret kan det bli alle ting.
Slik regjerer Den Innsiktsfulle
ved "det minst mulige og mest naturlige"
– og det store natursystem forstyrres ikke.

Vers 29 Om å se tingene slik de er

Ønsker du å overta landet og forbedre det?
Da vil du feile.
Landet er som en hellig organisme.
La det være i fred.

Den som vil forme landet,
ødelegger det.
Den som klamrer seg til makten,
mister den.

Blant alt levende går noen foran,
andre følger etter.
Noen går lett,
andre tungpustet.
Noen er sterke,
andre svake.
Noe vokser,
annet forvitrer.

Den Innsiktsfulle unngår maktbruk.
Hun unnlater å dømme.
Hun fremhever ikke seg selv.
– Hun ser tingene slik de er.

Vers 30 Om bruk av militærmakt

Den som i pakt med *Dao*-naturen bistår en regent,
fraråder bruk av militærmakt.

– Bruk av vold fører til gjengjeldelse.

Der soldater marsjerer frem,
vokser tistler og torner i deres fotefar.

– Etter krig følger hungersnød.

Det beste er å finne en løsning,
ikke å vinne makt.

Bruk militær makt

kun i forsvar mot en angriper,

kun når intet alternativ finnes.

Aldri til erobring.

Ved nødvendig militær maktbruk:

Sol deg aldri i glansen av en seier.

Skryt aldri av den.

Vær aldri stolt av resultatet.

Bruk aldri en seier til undertrykkelse.

Når makten har nådd sitt høyeste,
begynner forfallet.

Bruk av voldsmakt leder til tilbakegang.

Det er mot *Dao*-naturen.

Det gir ikke varige resultater.

Vers 31 Om våpenmakt som verktøy for ondskap

Militære våpen er ondskapens verktøy.
Mennesker avskyr dem.
De som lever i pakt med *Dao*-naturen,
vender seg fra våpnene.

Våpenmakt er redskap for ondskapen,
ikke for den gode regent.
Hvis hun likevel tvinges til å bruke våpen,
bruker hun dem minst mulig
og kun i forsvar.

Selv når hun seirer,
feirer hun det ikke.
Den som feirer seiersfester,
gleder seg over drap.
Den som gleder seg over å drepe,
kan ikke lykkes.

La oss heller gråte i sorg
når mange er slaktet ned.
En stor militær seier
er en begravelsesseremoni.

Vers 32 Om at *Dao*-kraften fyller verden

Dao-altet er evig og uten benevnelse.
Selv i det aller enkleste og minste,
kan ingen under himmelen
beherske *Dao*-kraften.

Dersom regenter fulgte *Dao*-veien,
ville hele verden naturlig følge dem.
Da ville himmel og jord spille sammen
i enhetlig harmoni,
og søt dugg ville falle over alt.
Uten ytre ledelse ville folk selv finne balansen.

Når kløktige regenter etablerer lover og institusjoner,
oppstår motsetninger som skaper splid.
Da er det tid for å stoppe opp.
Om du ser tegnene i tide,
kan du unngå farer og ulemper.

Dao-kraften fyller verden
– slik små bekker naturlig strømmer
til elver og hav.

Vers 33 Om å kjenne seg selv

Å forstå andre er klokskap,
å kjenne seg selv er sann innsikt.

Å beseire andre krever muskelstyrke,
å mestre seg selv krever indre kraft.

Den som har viljestyrke oppnår resultater,
den som er tilfreds er i sannhet rik.

Den som holder fast ved *Dao*-veien lever lenge.
Hun frykter ikke den kroppslige død
– hun lever videre.

Vers 34 Om *Dao*-kraften i alt

Dao-kraften gjennomstrømmer alt.
Den når ut til høy og lav.
Den gir liv til alt og avviser ingen.

Dao-kraften fullfører
uten å kreve ære.
Den nærer alt levende
uten å herske.
Den er uten egne behov
og kan kalles liten.
Den er allestedsnærværende
og kan kalles stor.

På samme vis streber Den Innsiktsfulle aldri etter storhet
– derved oppnår hun store ting.

Vers 35 Om å beskrive *Dao*-veien

Alle ville følge en regent
som vandret *Dao*-veien.
Da ville de leve i fred,
og finne glede og sunnhet.

Men lekker mat og vakker musikk
kan lokke folk på avveie.

For ord som beskriver *Dao*-veien
er uten smak.
Når du søker,
er der intet å se.
Når du lytter,
er der intet å høre.

Men når du benytter *Dao*-kraften,
er den uuttømmelig.

Vers 36 Om den subtile forståelse

Det som skal samles inn,
må først spres utover.
Det som skal svekkes,
må først styrkes.
Det som skal avsluttes,
må først startes opp.
Om noe skal tas imot,
må noe først gis bort.
Det er bedre å gi etter
enn å kjempe mot.
Dette kalles den subtile forståelse.

Det smidige og svake overvinner det harde og sterke (Vers 36).
Naturmotiv. Privat fotografi

Det smidige og svake overvinner
det harde og sterke.
Fisk kan ikke forlate sitt naturlige element,
det dype vann.

Den som vil regjere i fred,
bør ikke skilte med våpen.

Vers 37 Om å regjere uten egen handling

Dao-naturen agerer aldri
– dog forblir intet ugjort.
Når regenten følger *Dao*-naturen,
forbedres verden
– av seg selv.

Om regenten ønsker å agere,
holder jeg henne tilbake.
Jeg peker mot det navnløse og enkle,
mot en tilstand fri for intensjoner og begjær.
I den tilstanden lar regenten
verden finne fred
– ved egen kraft.

... verden finne[r] fred – ved egen kraft (Vers 37).
Naturmotiv. Privat fotografi

Vers 38 Om å søke i kjernen og ikke på overflaten

Den som har funnet *Dao*-naturen,
handler etter sitt gode hjerte.
Den som strever for å finne *De*-naturen,
følger i stedet samfunnsnormer.
Den som følger *Dao*-veien,
gjør "det minst mulige og mest naturlige",
uten å bevise noe.
Den som kaver for å følge *De*-veien,
strever med å fremvise sin skikkelighet.

Den som har nestekjærlighet,
utfører gode handlinger uten baktanker.
Den som mangler nestekjærlighet,
utfører gode handlinger med baktanker.
Hun baserer seg på samfunnsnormer
når hun handler.
Deretter måler hun rett mot galt,
og appellerer til anstendighet.
Når appellene ikke lykkes,
griper hun til avstraffelser
for å fremtvinge lydighet.

Derfor:
Når vi mister kontakten med *Dao*-naturen,
søker vi etter *De*-naturen.
Når vi går oss vill fra *De*-veien,
baserer vi oss på forestillinger om rett og galt.
Når normene for rett og galt ikke følges,
tyr vi til appeller om anstendighet,
og deretter til avstraffelser.

Appeller om anstendighet og bruk av avstraffelser
er uttrykk for troløshet og svekket tillit.
Med det følger kaos.

Den Innsiktsfulle gjennomskuer dette.
Hun søker i kjernen og ikke på overflaten.

Vers 39 Om å ha eller miste enheten med *Dao*-altet

Fra gammelt av:

Var himmelen ett med *Dao*-altet

– og ble klar.

Var jorden ett med *Dao*-altet

– og ble stille.

Var åndene ett med *Dao*-altet

– og ble hellige.

Var dalene ett med *Dao*-altet

– og bar rikelig med frukt.

Var alt levende ett med *Dao*-altet

– og ble fruktsommelige.

Var regentene ett med *Dao*-altet

– og alt ble rettet opp.

Når enheten med *Dao*-altet brytes:

Blir himmelen uren.

Jorden skaker.

Det hellige mistes.

Elver tørker inn.

Organismer dør ut.

Regentene feiler.

For den som følger *Dao*-veien,

ligger ydmykhet til grunn for det edle.

Det høye bygger på det lave.

Derfor kaller Den Innsiktsfulle regent seg for

– den foreldreløse

– den ensomme

– den uverdige

Er ikke det å legge ydmykhet til grunn for det edle?

Er det ikke?

Hvis alle er ydmyke og står lavt på rangstigen,
har alle samme rang.

Da ønsker ingen å opptre "verdige",

eller skinne som jade,

eller ringe som klokke.

For den som følger Dao-veien, ligger ydmykhet til grunn for det edle (Vers 39).
Theodor Kittelsen: Husmand

Vers 40 Om *Dao*-kraftens retning

Dao-kraften trekker alltid tilbake
mot enhetstilstanden.
Den fremkaller mykhet og ettergivenhet.

Alt under himmelen
er manifestert i former.
Formene kommer fra formløsheten.

Formene kommer fra formløsheten (Vers 40).
Theodor Kittelsen: Æolsharpen

Vers 41 Om *Dao*-veiens ugjenkjennelighet

Når en klok person hører om *Dao*-veien,
vil hun trofast følge den.
Når en middels klok person hører om *Dao*-veien,
vil hun dels tro på den, dels betvile den.
Når den ukloke hører om *Dao*-veien,
skratte hun hånlig.
Var det ikke slik,
var det ikke *Dao*-veien.

Fra gammelt av sies det:
Den opplyste *Dao*-veien virker mørk.
Dao-veien fremover synes å gå tilbake.
Den rake *Dao*-veien fremstår som svingete.
Styrken i *De*-kraften virker svak.
Det store *De*-altet synes utilstrekkelig.
Renheten i *De*-handlingen synes uren.

Det virkelige fremstår som uvirkelig.
Det store kvadrat har ingen hjørner.
Det fullkomne verk virker uferdig.
Avgrenset arbeid er uten ende.
Mektig musikk er som stillhet.
Det store bilde er uten form.

Dao-naturen er skjult og uten navn.
– Bare *Dao*-kraften fullfører alt.

Vers 42 Om harmoniens opprinnelse

Dao-opprinnelsen skapte det ene

- *Dao*-altet.

Dao-altet ga liv til de to

- det mannlige og det kvinnelige.

I feltet mellom disse oppsto det tredje

- skaperkraften.

Skaperkraften er opprinnelsen til de ti tusen ting.

De ti tusen ting er fylt av kraften.

De bærer det kvinnelige

og omfavner det mannlige.

I balansen mellom disse ligger harmonien.

Alle mennesker avskyr å bli

- foreldreløse

- ensomme

- uverdige

Likevel ser kloke regenter seg selv nettopp slik.

Slik er det fordi:

I tilbakegangen ligger vekstens spire.

I fremgangen skjules tapets begynnelse.

Min lære er i samsvar med de gamles:

"Voldelige og rasende mennesker dør ikke en naturlig død."

Det voldsomme mannlige må utlignes

av det dempede kvinnelige.

- Dette er grunnstenen i min lære.

Vers 43 Om å la *Dao*-kraften virke

Det mykeste i verden overgår det hardeste i verden.

Det ikkemanifesterte trenger inn overalt.

Slik kan vi forstå fordelene ved ikke å handle selv,

men heller å la *Dao*-kraften virke gjennom oss.

Kun få mennesker forstår

fordelene ved ordløs undervisning

og aktivitet uten egen handling.

Vers 44 Om tilfredshet med det som er

Berømmelse eller ditt eget liv:

– hva er deg kjærest?

Ditt eget liv eller rikdom:

– hva betyr mest?

Suksess eller nederlag:

– hva skader mest?

Det høyest verdsatte skaper størst lidelse.

Mange eiendeler gir store tap.

Den som er tilfreds med det som er,
opplever ikke tilbakeslag.

Den som kjenner sitt magemål,
er utenfor fare.

– Hun lever lenge.

Vers 45 Om å ha ro og klarhet

Når *Dao*-kraften virker:

Et perfekt resultat kan fremstå som feilslått,
likevel varer det ved.

Det fylte kan synes tomt,
dog er det uuttømmelig.

Det rette kan virke krokete.

Den beste ferdighet kan synes klønete.

Den største veltalenhet kan fremstå som stotring.

Energiske bevegelser

frembringer varme,

som beseirer kulden.

Men ro overvinner varmen.

- Den som har klarhet og ro kan regjere verden.

Vers 46 Om den største tilfredshet

Når et land er i harmoni med *Dao*-naturen,
bruker folket stridshestene
til arbeid på jordene.
Når kontakten med *Dao*-naturen mistes,
avles nye stridshester
ved fronten.

Intet er verre
enn begjæret etter stadig mer.
Ingen forseelse er større
enn ikke å kjenne magemål.
Intet skaper større katastrofer
enn grådigheten.

Å være tilfreds med tilfredshet
er den største tilfredshet.

Himmelen under har Tao. Trek tilbake galopperende hester bruk spre gjødsel. Himmelen under uten Tao krig hester avles grensen. Ulykke ingen større enn ikke vite tilfreds. Ulykke ingen større enn begjære besitte. Derfor forstår tilfredshet sin tilfredshet alltid tilfredshet virkelig!
--

Vers 46 ord for ord direkte etter de kinesiske tegnene

Vers 47 Om å vite uten å undersøke

Uten å forlate huset,
kan du kjenne verden.
Uten å se ut av vinduet,
kan du oppdage *Dao*-veien.

Jo lenger du reiser,
dess mindre vet du.

Den innsiktsfulle vet uten å undersøke.
Hun forstår uten å se.
Hun oppnår alt uten å handle selv.

Vers 48 Om å la *Dao*-kraften virke

Streben etter kunnskap
gir stadig mer kunnskap.
Søken etter *Dao*-veien
tømmer sinnet.

Når sinnet er tomt,
kan du tre tilbake,
og la *Dao*-kraften virke gjennom deg.

Når regenten lar Dao-kraften virke, forblir intet ugjort, og riket blomstrer (Vers 48).
Naturmotiv. Privat fotografi

Når regenten lar *Dao*-kraften virke,
forblir intet ugjort,
og riket blomstrer.

Den som brenner etter å styre ved aktiv handling
er ikke kvalifisert til å være regent.

Vers 49 Om å møte alle med godhet og tillit

Den Innsiktsfulle er ikke forutinntatt.
Hun lar sitt hjerte bli andres hjerte.

Hun møter de gode med godhet.
Hun møter også de onde med godhet.
Slik styrkes godheten.

Hun møter de ærlige med ærlighet.
Hun møter også de uærlige med ærlighet.
Slik styrkes ærligheten.

Når Den Innsiktsfulle regjerer:
Har hun ingen forutinntatte meninger.
Lar hun sitt sinn smelte sammen med folkets sinn
til en harmonisk enhet.
Elsker hun alle som sine egne barn.

– Derfor følger folket henne.

Vers 50 Om å være hinsides liv og død

Mennesker fødes og dør.
Noen dør tidlig,
noen dør sent.
Noen dør en brå død.
Slik er naturens gang.
Hvorfor frykter mennesker da døden?
Fordi de klamrer seg til livet.

Det sies om Den Innsiktsfulle:
Når hun vandrer i åsene,
unnviker hun ikke nesehorn og tigre.
Armeer møter hun
uten rustning eller våpen.
Nesehornets spyd finner intet å stikke i,
tigerens klør finner intet å rive i,
sverd finner intet sårbart punkt å hugge i.

Hvorfor?
Hun er hinsides liv og død.

Vers 51 Om den skjulte *De*-naturen

De ti tusen ting er skapt av *Dao*-kraften,
og fostres av *De*-kraften.
De ti tusen ting får fysisk form
i feltet mellom motsatte krefter,
og fullendes i samspillet med omgivelsene.

Derfor høyakter de ti tusen ting *Dao*-kraften,
derfor besitter de *De*-kraften.

Dette er verken konstruert eller tvungent.
Det er Allnaturens orden.

Dao-kraften frembringer alt og *De*-kraften fosterer alt.
De-naturen gir trygghet og fred.
Den trøster og beskytter.
Den utvikler uten å ta eierskap.
Den handler naturlig, uavhengig av kunnskap.
Den veileder uten å kontrollere.
– Dette kalles den skjulte *De*-naturen.

Vers 52 Om å vende tilbake til lysets kilde

Ved universets begynnelse fantes noe.
Det kan kalles universets mor.
Den som har innsikt i denne opprinnelsen,
forstår også morens avkom – menneskene.
Den som forstår avkommet, menneskene,
og holder seg til moren, *Dao*-naturen,
er utenfor fare
selv når kroppen dør.

Når porten er stengt for illusjoner,
og du ikke deltar i maktspillene,
kan du leve i varig fred.
Åpner du munnen
og deltar i slikt,
finner du aldri fred.

Å holde oppmerksomheten ved de nære ting
kalles innsikt.
Å praktisere ømhet
kalles styrke.

Følg lyset og vend tilbake til lysets kilde.
Da trenger du ikke frykte for livet.
– Dette kalles udødelighet.

Vers 53 Om rikfolks brudd med *Dao*-naturen

Dao-veien er jevn og bred
- enkel å holde seg til.

Likevel ynder folk å ta snarveier:
Ved hoffet skinner den ypperste prakt
mens åkrene er overgrodde
og kornlagrene er tomme.

... åkrene er overgrodde og kornlagrene er tomme (Vers 53).
Theodor Kittelsen: Fra Svartedauen

De rike kler seg i prangende klær,
og bærer skarpe sverd i beltene.
De er forspist og fordrukne,
og samler skatter i overflod.

De er som røverhøvdinge!
Dette er slett ikke *Dao*-naturen!

Vers 54 Om å kultivere *De*-naturen

Den som har dype røtter i *Dao*-naturen,
rykkes ikke lett opp.

Den som har et sterkt grep om *Dao*-naturen,
glipper ikke taket.

De-naturen styrkes ved å ære forfedrene,
som levde i pakt med den.

Når en person kultiverer *De*-naturen,
blir personen ekte.

Når en familie kultiverer *De*-naturen,
blomstrer familien.

Når en landsby kultiverer *De*-naturen,
blir landsbyen bærekraftig.

Når et land kultiverer *De*-naturen,
blir landet som et overfløddighetshorn.

Når alt under himmelen kultiverer *De*-naturen,
blir *De*-naturen allesteds nærværende.

Derfor er *De*-naturen målestokken og kjennemerket for:

- en person
 - en familie
 - en landsby
 - et land
 - for alt under himmelen
- Slik vet jeg at *De*-naturen kultiveres.

Vers 55 Om å være som nyfødt

Den som er fylt av *De*-kraften,
er som nyfødt:
Giftige insekter stikker henne ikke.
Farlige rovdyr jager henne ikke.
Rovfugler angriper henne ikke.

Hun har bøyelige ben og myke muskler,
men et sterkt grep.
Den nyfødte vet ikke at mann og kvinne forenes,
likevel er seksualiteten vekket
og livskraften fullkommen.
Hun kan skrike hele dagen,
men blir ikke hes.
Hun er i perfekt harmoni.

I full harmoni er hun uten frykt for å dø.
Den som ikke frykter døden har Innsikt.

Det som er i harmoni med *Dao*-naturen,
varer evig.
Det som presses frem med makt,
vokser først
– men dør så ut.

Vers 56 Om den høyest verdsatte tilstand under himmelen

Den som har innsikt taler ikke.
Den som belærer har ikke innsikt.

Lukk munnen og steng av sansene.
Fremstå heller som sløv enn som skarp.
Løs opp flokene og demp lyset.
La kraften samles i deg.
Bli ett med det hverdagslige, støvete liv.
Slik blir Den Innsiktsfulle forenet med *Dao*-altet.

Løs opp flokene og demp lyset. La kraften samles i deg (Vers 56).
Naturmotiv. Privat fotografi

Forenet med *Dao*-altet,
er intet nært eller intimt,
distansert eller likegyldig.
Ingen kan tjene henne eller skade henne.
Ingen kan ære henne eller vanære henne.

Dette er den høyest verdsatte tilstand under himmelen.

Vers 57 Om å regjere ved "det minst mulige og mest naturlige"

Den Innsiktsfulle regent, i aktiv ledelse:
Styrer nasjonen med rettskaffenhet,
leder krigen med overraskelsestaktikk.
Men det beste er likevel å praktisere
"det minst mulige og mest naturlige"
i ledelsen av landet.

Fordi:

Jo flere forbud folk har,
dess fattigere blir folket.
Jo skarpere våpen folk har,
dess mer forvirring blir det.
Jo mer kunnskap folk har,
dess flere ødeleggende hjelpemidler skapes.
Jo flere lover og forordninger som innføres,
dess flere tyver og røvere blir det.

Derfor foretrekker Den Innsiktsfulle regent å si:

Jeg agerer ikke

– og folk utvikler seg av egen kraft.

Jeg forholder meg i ro

– og folk blir rettskafne av seg selv.

Jeg er fredfylt

– og folk blomstrer.

Jeg praktiserer "det minst mulige og mest naturlige"

– og folk vender av seg selv tilbake

til det enkle og gode liv.

Vers 58 Om å spre lys uten å blende andre

Når landet ledes enkelt og uten at det stilles krav,
er folket tilfreds og sjenerøst.

Når ledelsen saumfarer folket og gjør forskjell,
blir folket utilfreds og beregnende.

I en ulykke ligger lykken gjemt,
i hellet ligger ulykken latent.
Hvordan skal vi oppdage overslagspunktet?
Rettskaffenhet kan gjenoppstå som utkrøpenhet.
Godhet kan lede til ondskap.
Slik blir folket paralyisert,
og vet ikke hvem de skal følge.

Derfor sier Den Innsiktsfulle:

Vær direkte,
men ikke sårende.

Vær skarp,
men uten å kutte.

Gå rett på sak,
men vær ikke hensynsløs.

Spre lys,
men ikke blend andre.

Vers 59 Om å samle *De*-kraften

Den som vil lede mennesker og tjene Himmelen,
bør basere seg på nøysomhet.
Den nøysomme samler *De*-kraften i seg.

Ved møysommelig kultivering av *De*-kraften
kan alt vinnes.
Når alt kan vinnes,
er potensialet uten grenser.
Når potensialet er uten grenser,
kan det brukes til å regjere et land.
Når et land ledes på denne måten,
regjerer regenten i lang tid.

Hun planter med dype røtter... (Vers 59).
Naturmotiv. Privat fotografi

Hun planter med dype røtter og kraftige stilker.
Hennes ettermæle lever lenge.

Vers 60 Om å gjøre ondskapen uskadelig

Å lede et land er som å steke småfisk:
Hvis den vendes for mye,
blir den ødelagt.

Når *Dao*-naturen råder,
mister ondskapen makten.
Ondskapen har likevel makt,
men den blir uskadelig for folk.

Den blir uskadelig for folk
fordi Den Innsiktsfulle regent ikke griper inn.

Fordi hun ikke griper inn,
får ondskapen ingen næring
– og svekkes.

Når motstridende krefter ikke bekjemper hverandre,
vokser *De*-kraften hos begge parter
til glede for folket.

Vers 61 Om at stater bør innta en lav posisjon

En stor stat kan være som en innsjø
dit elver naturlig renner.
Da blir den et stille senter
for alt under himmelen.

Lavt overvinner høyt.
Ro overvinner uro.
Det kvinnelige overvinner det mannlige.

En stor stat kan forholde seg
tilbakeholdent og inkluderende.
Slik vinnes den lille statens støtte.
En liten stat kan forholde seg
tilbakeholdent og tjenende.
Slik vinnes den store statens beskyttelse.
Begge stater vinner på
å innta en lav posisjon.

En stor stat bør være uten ambisjoner,
og strekke seg ut for å beskytte de små.
En liten stat bør være uten ambisjoner,
og samarbeide med de store for å tjene alt folket.

Begge kan få det slik de ønsker
om de holder seg lavt.

Vers 62 Om *Dao*-altet som et skattkammer

Dao-altet er universets skattkammer.
Det er tilgjengelig for den
som lever i pakt med *Dao*-naturen.
For den som ikke kjenner *Dao*-naturen,
er *Dao*-altet likevel et tilfluktssted.

Gode ord kan skape gjensidighet.
Edle gjerninger kan gavne folket.
Dao-altet ivaretar alle,
selv den som mangler godhet.

Når en ny regent innsettes,
eller de tre høyeste ministre utnevnes,
er gaver med jadestykker og flotte hester til ingen hjelp.
Knel heller ned og tilby dem *Dao*-kraften.

Hvorfor æret de gamle *Dao*-altet?
Fordi den som følger *Dao*-veien
skal forenes med *Dao*-altet.
Fordi den villfarne skal få sine mistak opprettet
ved foreningen med *Dao*-altet.

Derfor er *Dao*-altet et skattkammer
for alt under himmelen.

Vers 63 Om å ta fatt i det små

Den Innsiktsfulle praktiserer helst
prinsippet om "det minst mulige og mest naturlige".
Når nødvendig,
skrider hun umerkelig til handling.
Hun dømmer ikke,
hun smaker uten å kjenne smaken.

Den Innsiktsfulle møter ondskap med *De*-kraften.
Slik blir ondskapen svekket.

Vær forberedt på problemer,
men løs dem mens de fortsatt er enkle.
Grip an store ting
mens de ennå er små.
Når de små sakene løses,
blir de store til sist løst.
Under himmelen er det slik
at det vanskelige begynner som noe enkelt.
Under himmelen er det slik
at store ting springer ut av de små.

Derfor påtar Den Innsiktsfulle seg
aldri store oppgaver.
Slik oppnår hun det store.
Motsatt:
Den som lover raske resultater
feiler – og mister tillit.
Den som overflatisk ser ting som enkle,
ender opp med mange vanskeligheter.

Fordi Den Innsiktsfulle er forberedt på vansker,
møter hun ingen vansker.

Vers 64 Om å handle med klokskap

Det som ligger i ro er lett å gripe.
Det som er i emning kan enkelt forebygges.
Det som er skjørt kan lett bli knust.
Det som er smått kan lett forsvinne.
Det er best å handle før problemer viser seg.
Det er best å ordne tingene før kaos inntreffer.

Et stort tre stammer fra et lite frø.
Et nietasjes tårn begynner med en haug stener.
En reise på hundre mil starter med et første skritt.

Den som iler til handling,
feiler lett.
Den som holder altfor fast,
glipper.
Den som presser på,
forstyrrer naturprosessen.

Derfor iler Den Innsiktsfulle ikke til handling.
Hun holder ikke fast,
presser ikke på.

Nettopp som man tror suksessen er i havn,
går tingene ofte feil.
Vær like nøye med fullføring som med oppstart,
så mislykkes du ikke.

Den Innsiktsfulle begjærer kun å være uten begjær.
Hun tilegner seg ikke overflatisk kunnskap.
Hun søker heller tilbake til kilden.
Hun følger prinsippet om "det minst mulige og mest naturlige".
– Slik finner de ti tusen ting tilbake til Allnaturen.

Vers 65 Om at folket blir som regenten

De gamle regenter ledet landet
i pakt med *Dao*-naturen.
De samlet ikke rikdom og ære.
De underviste ikke,
de oppdro ikke.
De levde enkelt.
De henledet oppmerksomheten til det enkle.

Når regenten baserer seg på kløkt,
blir folket vanskelig å lede.
– Da utvikler folket selv kløkt.
Når regenten baserer seg på *De*-kraften,
blir det gode tider.
– Da fylles også folket av *De*-kraften.

Dette er de to alternativene.
Den som forstår forskjellen,
kan få den Store *De*-kraften til å strømme.
Den Store *De*-kraften
kommer fra en dyp kilde.
Den når langt ut.
Den fører alt tilbake til den store harmoni.

Vers 66 Om å lede fra den laveste posisjon

Alle elver strømmer til havet
fordi havet ligger lavere enn elvene.
Den som er som havet kan regjere.

Den som vil regjere,
må plassere seg under folket.
Den som vil lede an,
må følge bak folket.

Den Innsiktsfulle regent er som havet.
Derfor kan hun likevel være over folket,
og ingen føler seg undertrykket.
Derfor kan hun likevel gå i spissen for folket,
og ingen faller henne i ryggen.

Derfor hylles hun av alle under himmelen.
Fordi hun ikke strides med noen,
kan ingen strides med henne.

Vers 67 Om *Dao*-naturens tre skatter

Dao-altet er ufattelig stort.
Ved at det er ufattelig stort,
likner det ikke noe annet.
Hvis det liknet noe annet,
ville det være ordinært.

Dao-naturen har tre skatter:
Den første er nestekjærlighet.
Den andre er nøysomhet.
Den tredje er likeverd.
Med nestekjærlighet kan mennesker finne mot.
Med nøysomhet kan mennesker vise sjenerøsitet.
Med likeverd kan mennesker bli gode ledere.

Men:
Vi forkaster nestekjærligheten og vinner overmot.
Vi forkaster nøysomhet og søker storhet.
Vi forkaster likeverd for å komme først.
Dette fører til død!

Med nestekjærlighet kan vi seire i strid
og motstå i forsvar.
Nestekjærlighet rår under himmelen.

Vers 68 Om ikkevoldens *De*-natur

Den dyktige hærfører undertrykker ingen med militærmakt.
En dugelig kriger føler intet sinne.
Den kloke erobrere trenger aldri gå til krig.
Ved å plassere seg under folket,
får den gode leder frem det beste i folket.

Dette er ikkevoldens *De*-natur.
Det er den kraftfulle måten å lede andre på.
Det er å følge Himmelenes bud.

Dette er den ypperste *De*-natur til all tid.

Vers 69 Om å støte vekk uten våpenbruk

Den kloke hærfører følger ordtaket:
"Forsvar er bedre enn angrep.
Det er bedre å rykke tilbake en meter
enn å avansere en centimeter."

Dette kalles "å støte vekk uten våpenbruk",
eller "å engasjere fienden uten sammenstøt".

Mest ødeleggende av alt
er det å fornedre fienden.
Den som fornedrer fienden,
mister de tre skattene:
– nestekjærlighet
– nøysomhet
– likeverd
Slik blir hun sin egen fiende.

Når strid likevel er uunngåelig,
vil den siden som har nestekjærlighet vinne.

Vers 70 Om å forstå den enkle lære

Min lære er enkel å forstå og lett å praktisere.
Likevel kan folk verken forstå eller praktisere den.
Mine læresetninger springer ut av *Dao*-naturen,
mine handlinger følger *Dao*-veien.

Fordi folk ikke kjenner *Dao*-naturen,
kan de ikke forstå denne læren.
Derfor er det få som har forstått den,
og enda færre har fulgt den.

Den Innsiktsfulle er kledd i grove klær,
men bærer en edelsten ved brystet.

Vers 71 Om å vite at man ikke vet

Det beste er å vite at man ikke kjenner *Dao*-veien.
Å innbille seg at man kjenner *Dao*-veien
når man ikke gjør det, er som en sykdom.

Fordi hun gjenkjenner denne sykdommen
som en sykdom,
er Den Innsiktsfulle fri fra sykdommen.

Vite ikke vite høyest ikke vite vite syk. Altså bare syk syk dette derfor ikke syk. Hellig vismann fri for syk fordi han er syk syk dette derfor ikke syk.
--

Vers 71 ord for ord direkte etter de kinesiske tegnene

Vers 72 Om å regjere uten maktbruk

Når folket ikke frykter maktbruk,
kan *Dao*-kraften slippe til:
Regenten trenger ikke begrense folkets livsrom.
Ingen undertrykkelse er påkrevet.
Likeverd opphever motsetninger.

Den Innsiktsfulle regent kjenner seg selv,
men fremhever seg ikke.
Hun verdsetter seg selv,
men opphøyer seg ikke.

Vers 73 Om Himmelenes store nett

Den som er modig til det dumdristige,
vil dø.

Den som er modig nok til å la et vågestykke være,
vil overleve.

Av disse råkes den første av ulykke,
den andre følges av hell.

Hvorfor oppfatter Himmelen noe som godt eller ondt?
Selv Den Innsiktsfulle undrer seg over dette.

Den som følger *Dao*-veien:

- kjemper ikke, vinner likevel frem
- snakker uten ord, blir likevel hørt
- ber ingen om noe, får likevel tilførsel av alt
- bekymrer seg ikke, forbereder seg likevel grundig

Himmelenes store nett er usynlig.

Dets masker er grove,
likevel glipper ingen menneskegjerninger
ut gjennom dem.

Vers 74 Om å henrette medmennesker

Hvis mennesker ikke frykter døden,
hvorfor da true dem med dødsdom?

Hvis mennesker frykter døden, og de forbryter seg,
fanger vi dem og henretter dem.

Men, hvordan våger vi?

Hvis mennesker skal møte døden,
finnes allerede en himmelsk bøddel.

Å drepe på vegne av denne bøddelen,
blir som å utgi seg for mestersnekker.

Den som imiterer mestersnekkerens håndlag
uten selv å være mester,
kutter seg i hendene.

Vers 75 Om hvorfor folk tar lett på døden

Folk sulter

– fordi herskerne pålegger dem tunge kornskatter.
Det er årsaken til at folk sulter.

Folket er vanskelig å regjere

– fordi herskerne intervensjonerer for mye.
Det er grunnen til at folket er vanskelige å regjere.

Folk tar lett på døden

– fordi herskerne karer til seg på deres bekostning.
Det er grunnen til at folk tar lett på døden.

Dog er det de som tar lett på døden
som hedrer livet.

Vers 76 Om det myke og svake som overlegent

Når mennesker fødes,
er de myke og svake.

Ved døden er de harde og stive.

Grønne planter er myke og vare mens de lever.

Når de dør,

er de visne og tørre.

Derfor er det stive og harde dødens ledsagere.

Det fine og føyelige er livets ledsagere.

En sterk armé vinner ikke.

Et stivt tre knekker lett.

Det harde og sterke er underlegent.

Det smidige og svake er overlegent.

Vers 77 Om *Daos* vei

Daos vei likner en bue som spennes.
Den øvre delen bøyes nedover,
den nedre delen trekkes oppover.
Om strengen er for slakk trekkes den til.
Om strengen er for spent slakkes den.
Slik er *Daos* vei:
Å ta fra overfloden og gi til armoden.

Slik er ikke menneskets vei.
Hun tar fra de som ikke har nok
og gir til de som lever i overflod.
Hvordan kan hun lære å følge naturen?
Bare den som følger *Dao*-veien kan det.

Derfor følger Den Innsiktsfulle *Daos* vei.
Hun oppnår resultater uten å ta æren for det.
Hun ønsker ikke å bli sett opp til.

Vers 78 Om å påta seg ansvaret for ulykker

Under himmelen er intet mykere enn vann.
Likevel kan intet mer effektivt bryte ned det harde og sterke.
Derfor er vannet uerstattelig.

Den svakere kraften overvinner den sterkere makten.
Det smidige utmanøvrerer det rigide.
Alle i verden deler denne innsikten
- likevel klarer ingen å etterleve den.

Derfor sier Den Innsiktsfulle:
Den som våger å bære nasjonens skam,
er egnet til å lede folket.
Den som påtar seg ansvaret for landets ulykker,
fortjener å være regent for hele verden.
- Sanne ord kan lyde selvmotsigende.

Vers 79 Om å hele ondt blod

Ondt blod varer ved
etter at en bitter strid er bilagt.
Hvordan kan det heles?

Den som følger *De*-veien,
klandrer ikke motparten,
men holder fast ved det rette.
Hun beholder lånebeviset,
men krever ingen innfrielse.

Den som ikke kjenner *De*-veien,
krever alltid innfrielse.
Som en skatteoppkrever.

Den som følger *De*-veien,
oppfyller sine forpliktelser
og korrigerer egne feil.
Hun krever ikke noe av andre.
Det sies at:
"Himmelen har ingen yndlinger.
Den er god mot de gode."

Vers 80 Om små land med få mennesker

La det finnes små land med få mennesker:
Der er maskinelt utstyr i overflod,
men det står ubrukt.
Folk verdsetter sitt liv inderlig.
De unngår å reise langt vekk.
Der er båter og vogner,
men ingen stiger opp i dem.
Der er rustninger og våpen,
men ingen pusser dem.

Folket vender tilbake til det opprinnelige,
til håndverket.
Selv skrifttegn erstattes
av enkle knuter på snorer.
Folk nyter velsmakende mat
og kler seg vakkert.
De er fornøyd med det stedet de lever
og gleder seg over lokale skikker.

I nærheten kan andre land sees.
Derfra høres haner som galer
og hunder som bjeffer.
Men folk lever til de blir gamle
og dør
uten å reise dit.

Vers 81 Om å bli rik ved å gi bort

Oppriktige ord behager ikke.
Ord som behager er ikke oppriktige.
Rettskafne mennesker søker ikke å få rett.
De som søker å få rett er ikke rettskafne.
De som kjenner sannheten,
innehar ikke boklig kunnskap.
De som innehar boklig kunnskap,
kjenner ikke sannheten.

Den Innsiktsfulle samler ikke goder til seg selv.
Jo mer hun gjør for andre,
dess mer får hun tilbake.
Hun blir rik ved å gi bort.
Dao-naturen er å være til glede for alle
og ikke gjøre skade.
Den som følger *Dao*-naturen,
handler uten å konkurrere.

Tao Te Ching: inspirasjon og fortokninger

Skriftet "Tao Te Ching" er ca. 2600 år gammelt, forfattet i et føydalt bondesamfunn på den andre siden av kloden. Et samfunn plaget av stadige kriger mellom små riker. Med et voksende byråkrati og en grådig overklasse. Et førindustrielt samfunn uten demokratierfaring, uten overbefolkning, miljøproblemer og klimatrusler. Med begrenset informasjonstilgang og uten moderne vitenskapelig kunnskap. Der var få reisemuligheter for allmuen og ingen global bevissthet i moderne forstand, ei heller noen bevissthet om, eller organisering av, et internasjonalt samfunn. Kan et skrift fra denne tiden og dette samfunnet si oss noe i dag - utover noen generelle etiske betraktninger og mystiske angivelser?

I det følgende skal vi forsøke å svare ved å se på åtte temaer i lys av skriftet.

Første tema: De kosmologiske spørsmål og meningen med livet

Til alle tider har mennesker spurt seg: Hvordan henger verden sammen, hvor kommer den fra? Hva er menneskets plass i verden? Hvor kommer vi fra og hvor skal vi hen? Hva er meningen med livet?

Tao Te Ching representerer en blanding av et monistisk og et dualistisk verdensbilde: "Dog springer mysterier og illusjoner ut fra samme *Dao*-kilde" (1. vers). Opprinnelig er altså *Dao* ett. Denne opprinnelsen, "*Dao*-opprinnelsens opprinnelse", er imidlertid ukjent – "eldre enn alt" (4. vers).

Dette "frøet" delte seg så i to ulike fenomener: "mysterier og illusjoner" (1. vers). "Ord kan ikke beskrive det hinsidige [mysterier], kun den illusoriske sanseverden" (1. vers). Her blir skriftet dualistisk.¹

Når det gjelder meningen med livet sier skriftet følgende: Menneskets tilværelse har en klar hensikt, nemlig å komme i full harmoni med *Dao*. Men det er et tillegg av mystisisme, opplevelsen av å bli ett med *Dao*. Det helt særpregete for Tao Te Ching er at hensikten faktisk peker *bakover*, og ikke fremover: *Dao* var i utgangspunktet allerede perfekt, og vi mennesker er allerede perfekte som spedbarn.

Meningen med tilværelsen er å vinne innsikt og bli et godt menneske gjennom å søke tilbake til det naturlige og opprinnelige. Alt er hellig – både naturen og våre medmennesker, både det storslåtte og det hverdagslige. Og innerst inne deler vi et dypt ønske om å leve i pakt med våre medmennesker og naturen rundt oss, med *Dao*. Det ligger i vår *Dao*-natur.

¹ Som en kuriositet kan vi sette denne betraktningen inn i et moderne astrofysisk bilde: Det er bare ca. 5 % av universet som lar seg direkte beskrive og "forklare" med fysikkens observasjoner og beregninger. Ca. 23 % kalles "mørk materie", det er materie som ikke kan observeres eller måles, men som fysikere slutter seg til at finnes, hovedsakelig ut fra gravitasjonsberegninger. Kan vi tenke oss at disse til sammen ca. 28 % er "den illusoriske sanseverden"? Det resterende, ca. 72 % er altså ukjent, er det "mysterienes" univers?

Andre tema: Individet og kollektivet

I moderne, vestlig sivilisasjon er ideen om individet og individets selvrealisering dominerende. Ønsket om å være et vellykket og attraktivt individ er sterkt, og fortvilelsen over ikke å nå opp til idealene er ditto stor og utbredt. Særlig unge mennesker strømmer til realityshow og talentkonkurranser, etablerer blogger og legger ut glansete fortellinger om seg selv i sosiale medier.

Tradisjonelt står dette i motsetning til en østlig, mer kollektivistisk tenkemåte. Også i Tao Te Ching er ideen om individet som noe vesentlig fjern: "Den som har et selv frykter livets tildragelser. Den som er uten en egen kropp er fristilt fra ulykke" (13. vers). ... [Den Innsiktsfulle] ... uten et selv kan hun være upartisk. Hun er fullkommen fordi hun gir slipp på seg selv" (7. vers). Idealet er altså å gi slipp på selvet og individuelle behov: "Ære og vanære – begge er skremmende. Æren kan mistes og vanæren kan feste seg. Derfor skaper både seier og nederlag frykt (13. vers).

For det andre er idealet om å oppnå oppmerksomhet og anerkjennelse snudd på hodet: "... Hun plasserer seg bakerst – ved det befinner hun seg forrest" (7. vers). Eller som det står i 22. vers: "Hun er et forbilde i verden ved at hun: – skinner fordi hun ikke viser seg frem – står frem fordi hun ikke fremhever seg – lykkes fordi hun ikke roser seg selv – holder ut fordi hun ikke er selvtilfreds."

Tao Te Chings alternativ er å inngå i massen, stille seg selv bakerst og helst være lite synlig. Vi bør heller søke innover mot *Dao* enn utover mot sanselig og materiell lykke.

Tredje tema: Humanisme og nestekjærlighet

Et annet sentralt tema i skriftet er medmenneskelighet. "Hun [Den Innsiktsfulle] møter de gode med godhet. Hun møter også de onde med godhet. Slik styrkes godheten" (49. vers). "Rettskafne mennesker søker ikke å få rett. De som søker å få rett er ikke rettskafne" (81. vers). Hvor begynner egentlig stridigheter, overgrep og vold? Ofte nettopp i strebing etter "å få rett". Videre heter det i et sentralt vers: "*Dao*-naturen har tre skatter: Den første er nestekjærlighet. Den andre er nøysomhet. Den tredje er likeverd" (67. vers). Av disse er nestekjærligheten den sentrale.

"Hvis alle er ydmyke og står lavt på rangstigen har alle samme rang. Da ønsker ingen å opptre "verdige", eller skinne som jade, eller ringe som klokke" (39. vers). Eller, som det heter i 70. vers: "Den Innsiktsfulle er kledd i grove klær, men bærer en edelsten ved brystet."

Skriftet sier også at nestekjærlighet er noe vi må hegne om, særlig når vi konfronteres med "fiender": "Den som fornedrer fienden mister de tre skattene: – nestekjærlighet – nøysomhet – likeverd. Slik blir hun sin egen fiende" (69. vers). Stephen Mitchell har i sin gjendiktning av Tao Te Ching formulert det fint slik: "Han [Den Innsiktsfulle] ser sin fiende som en skygge han selv kaster" (Mitchell 1999, vers 61).

Det er særegent for Lao Tzu at han betrakter ytre lærdom om rett og galt som skadelig, det fører oss på avveier: "Forkast opphøyde læresetninger, avvis utvendig lærdom – og folket blir hundrefold

lykkeligere. Gi avkall på morallære om rettferd og medmenneskelighet – og folket fylles av nestekjærlighet" (19. vers). Han er en slags dydsetiker, som avfeier både plikt- og konsekvenstenkning. Men dydene kan ikke oppøves gjennom anstrengelse og trening, kun gjennom å leve enkelt og følge *Dao*-veien.

Gjennom historien har undertrykkelse og overgrep blitt rettferdiggjort på en rekke måter, som guders vilje, som fullbyrdelse av land eller rasers rett til dominans, som menns rett til å herske over kvinner. Slaveriet var godt for slavene, som var som umodne barn, og kolonifolkene måtte reddes fra sin primitivitet av kolonimaktene. I dag benyttes andre påskudd for å rettferdiggjøre utnyttelse av andre og overgrep mot svakere stilte. Ytre moralregler og smart retorikk kan fortsatt brukes til å rettferdiggjøre hva det måtte være.

Skriftet tar et skarpt oppgjør med slik utbytting og undertrykking: "De rike kler seg i prangende klær og bærer skarpe sverd i beltene. De er forspiste og fordrukne og samler skatter i overflod. De er som røverhøvdinge! Dette er slett ikke *Dao*-naturen!" (53. vers).

De som karer til seg på andres bekostning har fart vill fra *Dao*-veien. Skriftet påpeker at slik villfarelse fører til lidelse og død for alle. De rike bryter med ideen om nøysomhet, og dermed også med likeverdsprinsippet. Den som følger *Dao*-veien er nøysom og tilfreds: "Intet er verre enn begjæret etter stadig mer. Ingen forseelse er større enn ikke å kjenne magemål. Intet skaper større katastrofer enn grådigheten. Å være tilfreds med tilfredshet er den største tilfredshet" (46. vers).

Finnes det så noen redning for den villfarne? Svaret er at vi er alle tidvis villfarne, vi lever i omskiftelighet, vi mister tidvis kontakten med *Dao*: "Slik er menneskets omskiftelige tilstander: Når vi er ett med *Dao*-naturen, kan vi identifisere oss med *Dao*-altet. Når vi følger *De*-veien, kan vi identifisere oss med den store *De*-naturen. Når vi har tapt kontakten med *Dao*-altet og *De*-naturen, kan vi identifisere oss med tapet. Det er den rette vei, for *Dao*-kraften virker: når vi er ett med *Dao*-naturen, når vi følger *De*-veien og når vi er i tapet av begge" (23. vers). *Dao*-naturen/*Dao*-kraften er til for alle: "Hvorfor æret de gamle *Dao*-altet? Fordi den som følger *Dao*-veien skal forenes med *Dao*-altet. Fordi den villfarne skal få sine mistak opprettet ved foreningen med *Dao*-altet" (62. vers).

Fjerde tema: Motsetningen i alle ting

Det fjerde området kan vi kalle prinsippet om motsetningen i alle ting. *Dao*-altet selv er jo delt mellom Himmel og Jord – det mannlige og kvinnelige prinsipp. Også disse enhetene/tilstandene/prinsippene bærer spiren til sin egen motsetning i seg. Skriftet presenterer denne tenkningen på tre måter:

For det første som en iboende konsekvens av kategorisering og ordfesting av fenomener. I det øyeblikk vi kategoriserer/beskriver et fenomen, har vi iboende "skapt" motfenomenet: "Illusjoner om skjønnhet frembringer forestillingen om uskjønnhet. Når noe blir betraktet som godt, fremstår annet som dårlig" (2. vers).

For det andre er prinsippet helt sentralt i verkets anbefalinger for ledelse: "... hun [Den Innsiktsfulle] vet at aksjon avføder reaksjon. Derfor handler hun helst ikke selv, men lar *Dao*-kraften handle gjennom seg. Hun viser vei uten ord" (2. vers). Men det er ikke bare i aktiv handling vi risikerer å fremskaffe det motsatte av hva vi intenderte. Alt bærer allerede spiren til sin egen motsetning i seg: "Den Innsiktsfulle vet at: – det tomme blir fylt – det krokete blir rett – det slitte blir fornyet. Men hun vet også at overflod blir til armod" (22. vers).

Den som deltar i sosiale, og særlig politiske spill, kan uforvarende komme til å bidra til det motsatte av det ønskelige. Hvor ofte har ikke en protestbevegelse kommet til å styrke regimet den ønsket å ramme? Ekstern inngripen for å hjelpe demokratiske krefter har ofte styrket de antidemokratiske kreftene. Hvor mange oppstander for å utjevne sosial ulikhet har ikke endt med etablering av nye ulikheter? Eller som det står i skriftet: "Rettskaffenhet kan gjenoppstå som utkrøpenhet. Godhet kan lede til ondskap. Slik blir folket paralyisert og vet ikke hvem de skal følge" (58. vers). Det er nærliggende å tenke på 1900-tallets store sosiale revolusjoner, med røtter i parolene fra den franske revolusjon om frihet, likhet og brorskap. Men spiren til diktatur, masse mord, ulikhet og korrupsjon lå der allerede fra starten.

Siden 11. september 2001 har kampen mot terror pågått for fullt, med militære intervensjoner, fengslinger, tortur og dronedrap. Den intensiveres og dekker stadig større områder - og skaper i takt med det stadig flere og mer hensynsløse og innbitte terrorister. Og kampen mot "terror", enten den føres av østlige eller vestlige regimer, utarter selv til terrorisme.

Hvordan forholder så Den Innsiktsfulle seg til alt dette? "Derfor trer Den Innsiktsfulle ut av motsetningene og blir ett med *Dao*-naturen" (22.vers). Det står om å forholde seg til fenomenene uten å kategorisere, dømme eller aktivt bruke virkemidler som kan vise seg å slå over i sin egen motsetning. Her peker skriftet på flere virkemidler:

Det viktigste er å tømme sinnet for kategoriseringer, slik at fenomener som høy og lav, godt og ondt opphører. Dermed stoppes grunnlaget for selve problemproduksjonen. Samtidig forholder Den Innsiktsfulle seg likevel til at noe er mer ønskelig enn annet. Men i stedet for å predike det eller slåss for gjennomføring av det, vil hun, hvis hun aktiviserer seg, først og fremst gjøre det som rollemodell: "Hun er et forbilde i verden ved at hun: – skinner fordi hun ikke viser seg frem – står frem fordi hun ikke fremhever seg – lykkes fordi hun ikke roser seg selv – holder ut fordi hun ikke er selvtilfreds... Fordi Den Innsiktsfulle ikke konkurrerer med noen kan ingen konkurrere med henne" (22. vers).

Dernest vil hun praktisere "det minst mulige og mest naturlige", slik: "Jeg agerer ikke – og folk utvikler seg av egen kraft. Jeg forholder meg i ro – og folk blir rettskafne av seg selv. Jeg er fredfylt – og folk blomstrer. Jeg praktiserer "det minst mulige og mest naturlige", – og folk vender av seg selv tilbake til det enkle og gode liv" (57. vers). Erkjennelsen er altså at: "Fordi hun ikke griper inn, får ondskapen ingen næring – og svekkes. Når

motstridende krefter ikke bekjemper hverandre, vokser *De*-kraften hos begge parter til glede for folket" (60. vers).

For det tredje ligger nøkkelen til å stoppe motsetningenes spill i å unngå ekstremer og å søke den gyldne middelvei, slik naturens egne prinsipper viser oss: "*Daos* vei likner en bue som spennes. Den øvre delen bøyes nedover, den nedre delen trekkes oppover. Om strengen er for slakk trekkes den til. Om strengen er for spent slakkes den. Slik er *Daos* vei: Å ta fra overfloden og gi til armoden" (77. vers).

Femte tema: Ledelse

Dao De Ching gir fem klare veiledninger i ledelse. I teksten er konteksten oftest råd til en regent, vanligvis for et land.

Den første veiledningen viser til at lederen selv må finne *Dao*-veien. Bare gjennom selv å være i harmoni med *Dao* kan hun forstå, integrere og lede etter *Dao*-prinsippene.

Den andre er at ledelse hovedsakelig bør utøves gjennom "det minst mulige og mest naturlige" – *wu-wei*. Grunnen er hovedsakelig som beskrevet i avsnittet om tingenes iboende motsetning – aksjon har en tendens til å skape reaksjon.

Den tredje er lederskap ved eksempel – den gode leder viser den ønskelige atferd i sin egen fremferd, men lar folket selv omsette dette eksempelet i praksis. Advarselen mot for mange ord og for få gode eksempler er klar: "Når forbindelsen til *Dao*-naturen mistes, baserer regenten seg på lover og snakk om godhet og rettferdighet. Så kommer den ene lovfortolkningen kløktigere enn den andre, og det store hykleriet begynner" (18. vers).

Den fjerde er interessant ikke minst i lys av at skriftet er formulert i førdemokratisk tid. Det er en anbefaling om ikke å ha sterke meninger eller visjoner, men tvert om smelte sammen med folkeviljen og styre etter den: "Når Den Innsiktsfulle regjerer: Har hun ingen forutinntatte meninger. Lar hun sitt sinn smelte sammen med folkets sinn til en harmonisk enhet. Elsker hun alle som sine egne barn" (49. vers).

Den femte vektlegger det å være ubetydelig, nederst, uten prakt: "For den som følger *Dao*-veien ligger ydmykhet til grunn for det edle. Det høye bygger på det lave. Derfor kaller Den Innsiktsfulle regent seg for – den foreldreløse – den ensomme – den uverdige" (39. vers).

Utover dette gir Skriftet flere allmenne råd om ledelse: "Det er best å handle før problemene viser seg" (64. vers) – den proaktive leder er et ideal i dag. "Det er best å ordne tingene før kaos inntreffer" (64. vers) – dagens ledere bør være oppmerksom på problemer og konflikter som trekker opp, og intervensjon på et tidlig tidspunkt. "Vær like nøye med fullføring som med oppstart, så mislykkes du ikke" (64. vers).

Hvordan skal vi forstå den tilsynelatende selvmotsigelsen som ligger i stoffet rundt ledelse, hvordan skal vi forstå anbefalinger om på den ene side å være proaktiv og å følge opp til alt er gjennomført, og på den annen side anbefalinger om minst mulig inngripen, og å la tingene finne sin naturlige vei? Dette kan forstås på to måter, og de to måtene lar seg kombinere.

For det første kan skriftet leses som at prinsippet om minst mulige handling kommer til anvendelse når (Den Innsiktsfulle) lederen er ett med *Dao* (i den såkalte "*wu*-tilstanden"). Da gjør lederen seg til et redskap for den universelle kraften, og handler uten subjekt. Men lederen kan også være adskilt fra *Dao*, samtidig som hun avleser *Dao*-visdommen og etter evne følger den. I denne tilstanden (også kalt *yo*-tilstanden) er en innsiktsfull leder et handlende subjekt som følger *De*-veien, og kan nyttegjøre seg nettopp slike anbefalinger som proaktivitet og oppfølging helt til fullføring.

For det andre kan vi tenke oss at disse ulike prinsippene er foreskrevet for ulike ytre situasjoner. I rolige og dagligdagse situasjoner kan kanskje lederen følge prinsippet om minst mulig handling, i ekstraordinære situasjoner, som krigssituasjoner, kreves likevel mer handling av lederen som subjekt.

Skriftet angir disse ulike tilstandene eller situasjonene, blant annet slik: "Den Innsiktsfulle praktiserer helst prinsippet om "det minst mulige og mest naturlige". Når nødvendig skrider hun umerkelig til handling" (63. vers). "Den Innsiktsfulle regent, i aktiv ledelse: Styrer nasjonen med rettskaffenhet, leder krigen med overraskelsestaktikk. Men det beste er likevel å praktisere "det minst mulige og mest naturlige" i ledelsen av landet" (57. vers).

Vi kan altså forstå ledelse som en dynamisk skiftning mellom to kategorier ytre situasjoner og/eller to tilstander som Den Innsiktsfulle leder utøver sitt lederskap fra. Begge er visdomsbasert, begge er ønskverdige, men *wu*-tilstanden er likevel den ypperste.

Sjette tema: Det naturlige

Det sjette hovedområdet er filosofien rundt "naturen" og "det naturlige". Dette er opphøyete begreper i skriftet. Det henviser til fire kontekster:

Den første konteksten er enkeltmenneskets generelle væren i verden. En tilstand ett med *Dao* er den ønskelige, den "naturlige". "Det naturlige" er det ultimate kriterium: "Mennesket er som Jorden. Jorden er som Himmelen. Himmelen er som *Dao*-altet. *Dao*-altet er som Allnaturen" (25. vers). Her er naturen det ultimate referansepunkt. Den uberørte natur er perfekt, kan ikke forbedres, er modell for alt under himmelen – også for mennesket og menneskesamfunnet.

Hvordan kan vi bli kjent med, eller i beste fall identisk med denne naturen? Svaret er at dette skjer (naturlig) når vi fjerner alle hindre. Hindrene er utvendig lærdom, overflatisk morallære med tilhørende hykleri og opptatthet av profitt og elitisme. Nødvendigheten av å overkomme disse hindrene utgjør "... tre utvendige lærdommer - de er utilstrekkelige. Dette er de dype sannheter: Lev enkelt. Vær uselvisk. Begrens lystene. Omfavn det rene og naturlige" (19. vers). Når vi fjerner hindrene og følger de dype sannheter, vil vi kunne skjelne mellom "mysterier og illusjoner". Den illusoriske sanseverden er fortsatt våre omgivelser, og faktisk en del av

naturen, men Den Innsiktsfulle forholder seg til "mysteriene". Og "mysteriene" innebærer nettopp innsikt i, og identifisering med, Allnaturen.

Å bli ett med *Dao*-altet, med Allnaturen, er den ypperste oppgave og livets mening. Når vi har funnet Innsikten er også dødsangsten opphevet – vi "lever evig". Den fysiske død er bare en overgang, vi vender hjem – slik alt i naturen "vender hjem". Av jord er vi kommet, til jord skal vi bli, våre molekyler inngår i nye organismer i de evige kretsløp. "De ti tusen ting er skapt av *Dao*-kraften og fostres av *De*-kraften. De ti tusen ting får fysisk form i feltet mellom motsatte krefter og fullendes i samspillet med omgivelsene. Derfor høyakter de ti tusen ting *Dao*-kraften, derfor besitter de *De*-kraften. Dette er verken konstruert eller tvungent. Det er Allnaturens orden" (51. vers). Alt i verden inngår i den store Allnaturen og i kretsløpene.

Den andre konteksten for "det naturlige" er i ledelse av organisasjoner eller land. Den Innsiktsfulle søker altså det naturlige i sitt indre og sitt levesett. Når hun handler er det også i pakt med naturen, det vil si minst mulig og mest mulig umerkelig. I lederposisjon ligger det i dette at den beste regent er den som merkes minst og som heller enn å kontrollere og begrense vil gjødsle og legge til rette. De gode handlinger og det gode samfunn vokser organisk frem nedenfra, det hogges ikke til med maktbruk ovenfra. Alt gror naturlig frem når mennesker fjerner hindrene for at det skal kunne vokse. "Det naturlige" favoriserer også langsiktighet i beslutninger og aktiviteter: "Hun planter med dype røtter og kraftige stilker. Hennes ettermæle lever lenge" (59. vers).

Den tredje konteksten er samfunnet – eller idealsamfunnet. Sivilisasjon og teknologi kan komme i veien for "det naturlige", likeens store sosiale systemer. Skriftet beskriver et slags naturlig idealsamfunn som likner hva vi i dag ville kalle "likevektssamfunn" eller "økosamfunn": "La det finnes små land med få mennesker: Der er maskinelt utstyr i overfold, men det står ubrukt. Folk verdsetter sitt liv inderlig. De unngår å reise langt vekk. Der er båter og vogner, men ingen stiger opp i dem. Der er rustninger og våpen, men ingen pusser dem. Folket vender tilbake til det opprinnelige, til håndverket" (80. vers).

I den moderne dypøkologiske bevegelse har blant andre økonomen E. F. Schumacher formulert liknende tanker i sin klassiker *Small is beautiful* fra 1973. Her taler han, på bakgrunn av initiativer i de såkalte utviklingslandene, for at samfunnsbyggingen bør følge disse fire retningslinjene:

1. Arbeidsplasser bør utvikles der folk faktisk lever
2. Arbeidsplasser bør være så billige at de ikke er avhengige av storstilte økonomiske investeringer
3. Enkle produksjonsmåter bør anvendes for å sikre uavhengighet av avansert kompetanse, komplisert organisering, store mengder råmaterialer, markedsføring og kapital
4. Produksjonen bør benytte lokale materialer og varene bør leveres til lokale kunder

Ghandi hadde samme filosofi om småsamfunn og selvberging, og en helt sentral del av hans prosjekt var nettopp å bevare Indias landsbystruktur. Til dette føyet han ikkevoldskampen som metode. Dette

kan sees som anvendt taoisme i moderne tid, supplert og i samsvar med tanker om lokaldemokrati, selvberging og ikkevold som et demokratisk og økologisk ideal.

Det naturlige menneske i det naturlige samfunn er godt. Det kjennetegnes av enkelhet, nærhet til jorden og håndverket, små, oversiktlige samfunn der alle er likestilt og ingen utnytter andre. Ikke i den forstand at det ikke finnes ledere, men i idealsamfunnet setter disse seg lavest: "Hun [Den innsiktsfulle] verdsetter seg selv, men opphøyer seg ikke" (72. vers).

Naturen i dette perspektivet er ikke valplass for "den sterkestes rett", det er et harmonisk og vakkert sted. Hvis naturen fikk gå sin gang uforstyrret av menneskers inngripen, ville det bli slik: "Fra gammelt av: Var himmelen ett med *Dao*-altet og ble klar. Var jorden ett med *Dao*-altet og ble stille. Var åndene ett med *Dao*-altet og ble hellige. Var dalene ett med *Dao*-altet og bar rikelig med frukt. Var alt levende ett med *Dao*-altet og ble fruktsommelige. Var regentene ett med *Dao*-altet og alt ble rettet opp" (39. vers).

Den fjerde konteksten er naturen som innbegrepet for skjønnhet og dyp mystikk – naturmystikk. "*Dao*-naturens kvinnelige kraft varer evig. Den manifesterer seg i alt. *Dao*-naturens kvinnelige kraft er alle tings mor – opprinnelsen til himmel og jord. Den som forener seg med det mystisk kvinnelige finner en uuttømmelig kilde. Bruk den – den uttømmes aldri" (6. vers). Mennesket er lite og ubetydelig, naturen er uendelig stor. Vi kommer av naturen og vi vender i døden tilbake til naturen.

Vi kan forstå naturen gjennom vår egen ydmyke praksis, og ved å studere livsløpet: "Når mennesker fødes er de myke og svake. Ved døden er de harde og stive. Grønne planter er myke og vare mens de lever. Når de dør er de visne og tørre. Derfor er det stive og harde dødens ledsagere. Det fine og føyelige er livets ledsagere" (76. vers).

Vi kan også observere vannet: "Den Innsiktsfulle er som vannet. Vannet nærer de ti tusen ting – konkurrerer ikke med noen. Det samler seg på de aller laveste steder, steder som mennesker forakter. Ved dette likner vannet på *Dao*-kraften" (8. vers).

Og ikke minst kan vi beundre det naturlige, nyfødte spedbarnet: "Den som er fylt av *De*-kraften er som nyfødt... Hun har bøyelige ben og myke muskler, men et sterkt grep. Den nyfødte vet ikke at mann og kvinne forenes, likevel er seksualiteten vekket og livskraften fullkommen. Hun kan skrike hele dagen, men blir ikke hes. Hun er i perfekt harmoni. I full harmoni er hun uten frykt for å dø. Den som ikke frykter døden har Innsikt" (55. vers).

Syvende tema: Kunnskapsskepsis og anti-modernisme

I moderne, vestlig kultur er forestillingen om kunnskapens iboende verdi nærmest en selvfølge. Tanken er at jo mer opplyste vi er, dess lykkeligere kan vi bli som individer og dess bedre samfunn kan vi skape. Det er en uttalt konsensus om at samfunnsdebatten må være kunnskapsbasert. Men er denne kunnskapen likevel for endimensjonal? Er

det noe vesentlig vi utelater? Lao Tzu: "De som kjenner sannheten, innehar ikke boklig kunnskap. De som innehar boklig kunnskap, kjenner ikke sannheten." (Vers 81)

Ideen om at særlig ny naturvitenskapelig og teknologisk kunnskap skal løse vår tids store miljøproblemer står sterkt. Videre at vi må satse på mer kunnskap for å være konkurranskraftige og vinne det internasjonale kappløpet om økonomisk, kulturell og militær dominans. Og nøkkelen er kompetanse, forskning og innovasjon. De elektroniske lagrene for alt dette har kapasitet som dobles hvert annet år. Kurvene for kunnskap og innovasjon går, nesten bokstavelig talt, til himmels.

Kanskje kan noen ord fra Tao Te Ching tilskynde til en refleksjon: "Jo mer kunnskap folk har, dess flere ødeleggende hjelpemidler skapes." (57. vers). Og, i Lao Tzus idealsamfunn "Der er maskinelt utstyr i overflod, men det står ubrukt. Folk verdsetter sitt liv inderlig... Folket vender tilbake til det opprinnelige, til håndverket. Selv skrifttegn erstattes av enkle knuter på snorer. (80. vers). Lao Tzu var utviklings skeptiker allerede den gang, han må ha ansett "nymotens" bambusplater som en vederstyggelighet sammenliknet med den gode gamle metoden med å knytte knuter på snorer.

Forestillinger om at "alt var bedre før" er lett vint å latterliggjøre. Vi vet jo at vi nå lever lenger, har høyere levestandard, vi har moderne medisin, vi er mindre underlagt primitiv overtro, har bedre samfunnsmessig tranparens og stadig mer velfungerende demokratier. Er vi heldige har vi en sterk stat som utøver voldsmonopolet rettferdig og trygger oss mot kriminalitet og andre overgrep. Så alt er vel bedre enn før? Kanskje Lao Tzus tanker likevel kan tilskynde oss til å reflektere litt dypere. Er absolutt all modernisering et gode? Eller trenger vi å nyansere svarene?

Kanskje tiden er kommet for at de rikeste bør stille spørsmål ved om stadig mer er bedre. Kanskje mister de kontakten med det vesentligste om den materielle rikdommen fortsetter å øke? "Dette er de dype sannheter: Lev enkelt. Vær uselvisk. Begrens lystene. Omfavn det rene og naturlige" (19. vers). Og: "Om gull og edelstener fyller huset, lar det seg ikke lenger bevokte. Den som skilter med rikdom og storhet bereder sitt eget fall" (9. vers).

Åttende tema: Den "mystiske" vei

Det åttende hovedområdet er angivelsen av selve *Dao*-veien – hva består den i? Hvordan finner vi den? Ikke i kunnskap og ved anstrengelser. Ikke ved å tilføre, men ved å ta vekk. Ved å bli som vannet, bli som spedbarnet. Ved å gjøre oss ubemerket, ved ikke å begjære annet enn å bli kvitt begjæret. *Dao*-veien er en gylden middelvei. Den er ikke isolasjonistisk, peker ikke mot avsondrethet eller eremittilværelse, men tvert om mot deltakelse i samfunnet. Den anviser ikke at dette er for spesielt begavete eller på annet vis privilegerte. Alle kan i prinsippet bli som "Den innsiktsfulle".

Men det er ingen angivelser av verken bønn eller plikter, fysiske øvelser eller ritualer. Angivelsen er kun å tømme sinnet og forholde seg i

ro: "Vær totalt tom. Hold fast ved urørlighet. Se da alle tings tilblivelse – alt utvikler seg og blomstrer. Så vender hver enkelt ting tilbake til røttene. Den som vender tilbake til røttene finner stillhet. I stillheten ligger alle tings skjebne. Den som gjenforenes med sin skjebne finner sin *Dao*-natur. Den som følger sin *Dao*-natur finner Innsikten" (16. vers).

Hvorfor gir ikke Lao Tzu mer konkret veiledning? Fordi det ikke er mulig: "For ord som beskriver *Dao*-veien er uten smak. Når du søker er det intet å se. Når du lytter er det intet å høre. Men når du benytter *Dao*-kraften er den uuttømmelig" (35. vers). Videre finnes vage antydninger: "Om *Dao*-altet kan sies: Når vi betrakter det, kan vi likevel ikke se det. Det er usynlig. Når vi lytter til det, kan vi likevel ikke høre det... Når alle sanser samles i ett punkt, kan vi likevel ane noe. Men lys reflekteres ikke, skygger kastes ikke. Som et tomt bilde, der flytende former oppstår og forsvinner... Grip fatt i nåtidens oppgaver ved å følge *Dao*-altets tråder. De leder tilbake til *Dao*-opprikkelsen" (14. vers).

Ytterligere anvisninger ville uansett bare forårsake misforståelser og lede vekk fra hva det hele handler om: "Den som har innsikt taler ikke. Den som belærer har ikke innsikt" (56. vers).

Ydmykhet og overmøt

Vi lever i en verden der ca. en prosent av jordens befolkning i 2016 trolig vil eie mer enn halvparten av verdiene i verden. Og det som ikke eies av den aller rikeste ene prosenten, eies hovedsakelig av de nest rikeste. De fattigste 80 prosent eier ca. fem prosent av verdiene. Forskjellene er enorme, mellom enkeltmennesker, mellom land og mellom regioner. Mennesker utnytter og undertrykker andre mennesker. "Intet er verre enn begjæret etter stadig mer. Ingen forseelse er større enn ikke å kjenne magemål. Intet skaper større katastrofer enn grådigheten" (46. vers).

I 2011 passerte verdens befolkning syv milliarder, Norge passerte fem millioner. Lao Tzus hjemland Kina hadde i 2013 en befolkning på 1.356 milliarder.

Flere av verdens økosystemer er allerede over vippepunktet til sammenbrudd, arter utrykkes i økende tempo, og mye tyder på at klimaendringene går i en uønskelig retning. Internasjonal investeringskapital flytter lynraskt rundt over hele kloden, på jakt etter maksimal avkastning, ofte uten hensyn til nytteverdi for mennesker og sosiale og økologiske konsekvenser. Ghandis selvforsynte, demokratiske landsbyer er lenger unna enn noen sinne, verdens befolkning strømmer til gigantbyene.

I de rådende maktstrukturer, og særlig i de politiske og økonomiske ledersjiktene er troen på "mer av det samme" urokkelig. Helt siden Brundtland-kommisjonen lanserte ideen om "bærekraftig utvikling" i 1987 har følgende tenkesett vunnet mer og mer frem: Mennesker kan løse de store økologiske og sosiale utfordringene med økonomisk vekst, jo rikere de rike blir, dess bedre løser "vi" fattigdomsproblemene. Klima- og miljøproblemer bør løses med utvikling og innføring av ny teknologi - som finansieres gjennom økonomisk vekst. Den antatte matmangelen kan løses

med teknologi, ved at genmodifiserte arter odles industrielt i stor skala direkte eller indirekte eiet av storkapitalen. Løsningen er i følge dette synet mer monokulturelt jordbruk, skogbruk og fiskeoppdrett, og stadig større maktkonsentrasjoner av eierskapene. Ulempene skal løses med mer forskning og teknologi.

Selve hovednøkkelen i dette er kunnskap, stadig mer kunnskap. Skal Lao Tzu få rett i sin advarsel mot overflatisk kunnskap, i sin påpekning av hvor farlig det er når denne får fortrenge *Dao*-veien? Når naturen reduseres til et middel for menneskers utnyttelse uten å tilskrives noen verdi i seg selv? Allerede ligger planene klare for å styre selve jordens klima med storstilte, teknologiske inngrep. For å løse problemene nettopp de samme kreftene har skapt. Den underliggende tanken er at vi mennesker nå kan overta styringen over selve Allnaturen, eller *Dao*.

I et dypøkologisk perspektiv er denne tenkemåten mer enn noe annet et uttrykk for overmot. La oss sette dette i tidsperspektiv. Ornstein & Ehrlich (1989) illustrerer menneskets plass i klodens historie slik: Tenk deg den beboelige jordklodens historie representert som en ettårs kalender. Klodens tilblivelse tilsvarer midnatt 1. januar, og nyttårsaften året etter tilsvarer dagen i dag. Langs denne ettårige tidsaksen dukker bakteriene opp på et tidspunkt tilsvarende februar. Fiskene dukker opp 20. november, dinosaurene ca. 10. desember. Ut på ettermiddagen 31. desember kommer våre nærmeste forfedre inn på scenen. Først kl. 23:45, ett kvarter før årsskiftet, dukker Homo Sapiens opp. Vi kan også legge til at på denne ettårs aksen tilsvarer den industrielle tidsalder mindre enn ett sekund, den informasjonsteknologiske tilsvarer en liten brøkdel av ett sekund. Bør vi ikke betrakte oss selv mer som uvitende nykomlinger enn som erfarne og kompetente verdensherskere?

Energibruk, befolkningsvekst, teknologiske nyvinninger, samlet informasjonsmengde, finansiell rikdom – alt vokser inn i himmelen. Men raskest av alt vokser menneskets overmot, en urokkelig tro på at vi kan overta, administrere og forbedre naturen med kapital og teknologi. "Vi forkaster nestekjærligheten og vinner overmot. Vi forkaster nøysomhet og søker storhet. Vi forkaster likeverd for å komme først. Dette fører til død!" (67. vers).

Det aller viktigste budskapet fra Lao Tzu til oss i det 21. århundre er kanskje at vi trenger å omfavne ydmykheten og ærefrykten for Allnaturen – for *Dao* – i hver enkelt av oss, i mangfoldet av småsamfunn og kulturer rundt i verden, i økosystemene og artsmangfoldet, og i universet.

Bibliografi

- Addiss, Stephen & Lombardo, Stanley (1993) *Lao-Tzu. Tao Te Ching*. Hackett Publishing Company, Indianapolis/Cambridge
- Carus, Paul (1913) *The Teachings of Lao-Tzu. The Tao Te Ching*. St. Martin's Press, New York
- Chan, Wing-Tsit (1963) *A Source Book in Chinese Philosophy*. Princeton, New Jersey
- Chan, Wing-Tsit (1963) *The Way of Lao Tzu (Tao Te Ching)*. Prentice Hall, New Jersey
- Feng, Gia-Fu; og English, Jane (1973) *Lao Tzu. Tao Te Ching*. Wildwood House, London
- Goldsmith, Edward (1992) *The Way. An Ecological World-View*. Rider, London
- Legge, James (2008) *Tao Te Ching or The Tao and its Characteristics* (Arc Manor, Maryland)
- Liao, Waysun (2005) *Nine Nights with the Taoist Master*. Taichi Tao Productions, Illinois
- Marcus, Aage (1941) *Den blå drage. Livskunst og billedkunst i det gamle Kina*. Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag, København
- Mitchell, Stephen (1999) *Tao Te Ching: An Illustrated Journey*. Frances Lincoln, London
- Næss, Arne; og Rothenberg, David (1989) *Ecology, Community and Lifestyle. Outline of an Ecosophy*. Cambridge University Press, New York
- Ornstein, Robert; og Ehrlich, Paul (1989) *New World New Mind. Moving Towards Conscious Evolution*. Touchstone, New York
- Sheldrake, Rupert (2012) *The Science Delusion. Freeing the Spirit of Enquiry*. Coronet, London
- Schumacher, E. F. (1973) *Small is Beautiful. Economics as if People Mattered*. Blond & Briggs LTD, London
- Star, Jonathan (2003) *Tao Te Ching. The Definitive Edition*. Jeremy P. Tarcher /Penguin, New York
- Wang, Wayne L. (2004) *Dynamic Tao and Its Manifestations. A Field Theory Analysis of Lao-Tzu Tao Te Ching*. Helena Island Publishers, Illinois
- Watts, Alan (2000) *What is Tao?* New World Library, Novato, California
- Yutang, Lin (1938) *The Importance of Living*. William Heinemann LTD, London
- Waley, Arthur (1997) *Lao Tzu Tao Te Ching*. Wordsworth Classics, Hertfordshire

Norske utgaver av Tao Te Ching

- Holth, Sverre (1989) *Taoismens klassikere - Tao Te Ching, Chuang Tzu, Lieh Tzu*. Thorleif Dahls Kulturbibliotek, Aschehoug, Oslo
- Nesse, Åse-Marie (2010) *Tao Te Ching. Illustrert praktutgave*. Cappelen Damm, Oslo (Norsk gjendiktning av Kwok, Man-Ho; Palmer, Martin og Ramsay, Jay (1993) "Tao Te Ching. The New Translation." Element, Shaftesbury, Dorset).
- Nygård, Morten (2014) *Tao Te Ching og Ennead-meditasjon*. Forlaget Ennead, Oslo
- Svarverud, Rune og Thelle, Notto R. (2001) *Tao Te Ching. Utvalgte taoistiske skrifter*. Verdens hellige skrifter, De norske bokklubbene, Oslo
- Deler av Tao Te Ching er oversatt i
- Uthaug, Geir (1994) *Tao – å ha visdom og ikke vite*. J. W. Cappelens forlag, Oslo

Etterord

Tao Te Ching foreligger i en mengde gjendiktninger, antakelig er det Kinas mest oversatte tekst. Bare på engelsk foreligger over hundre versjoner, på norsk er det utgitt fire komplette utgaver i bokform. På internett ligger en mengde versjoner tilgjengelig.

Vi har basert oss på anerkjente utgaver ført i pennen av forfattere med både språkkyndighet og omfattende kunnskap om kinesisk kultur, historie og ikke minst filosofi (spesielt Wing-Tsit Chan 1963, Arthur Waley 1997, James Legge 2008 og Paul Carus 1913). Der teksten er utilgjengelig eller flertydig, har vi studert originalteksten (basert på Jonathan Star 2003) og valgt en oversettelse som samsvarer med de overordnede valgene som vi har lagt til grunn (se nedenfor). Ytterligere to utgaver er vektlagt: En der skriftet er gjendiktet på grunnlag av forfatterens egen læretid hos en taoistisk mester, altså en representant for en muntlig overleveringstradisjon (Waysun Liao 2005). Den andre utgaven tar for seg verket "fra den andre enden" – dette er en gjendiktning med utgangspunkt i teoretisk fysikk (Wayne L. Wang 2004).

Disse premissene ligger bak de tolkningsvalgene som er gjort her:

1. Vi forstår Tao Te Ching som en mystisk tekst som omhandler veien til dyp innsikt, opplysning eller erkjennelse. Kjernen i den mystiske vei er å ta vekk og forenkle, og la det som allerede er der få komme frem (barnet, naturen, det gode). Mennesket er i sin kjerne godt.

2. Vi leser teksten også som en sosialpolitisk tekst, en protestpamflett mot korrupte, hensynsløse og/eller udugelige herskere. Samtidig har den et positivt og evig budskap om tillit, gjensidighet, likeverd og nestekjærlighet. Det er både en sosialpolitisk og en etisk-filosofisk tekst.

3. Teksten viser hvor viktig det er at lederne har nettopp slik dyp innsikt – uten den handler de feil og gjør skade. Overflatisk kunnskap er verre enn ingen kunnskap. Bare den som har dyp innsikt i mysteriene er skikket til å lede folket. Slik knytter teksten mystikk og politikk sammen.

4. Teksten kan kalles "tradisjonalistisk", den tar til orde mot overflatiske og teknologiske "fremskritt" og holder heller opp det nøysomme, enkle liv som ideal. Visdom og innsikt er bare tilgjengelig for den som selv lever slik.

5. Mange har lest teksten som selvmotsigende, vanskelig tilgjengelig og full av paradokser. Vi tenker oss derimot at teksten er meningsfylt og konsistent, uten selvmotsigelser – da blir den også mer tilgjengelig (se spesielt Wang 2004). Dette krever noe utdypning:

Tao Te Ching gir råd og anbefalinger til herskere og til folk flest. Disse rådene har forvirret mange, fordi de idealiserer visse etiske handlinger for i neste øyeblikk å avvise de samme. Skriftet avviser for eksempel våpenbruk, men beskriver også en etikk for våpenbruk. Det å vinne et ettermæle fremheves som attraktivt, men nedvurderes annetsteds som uviktig.

Det mest øyenfallende, tilsynelatende paradokset i teksten er vekslingen mellom anbefalinger av henholdsvis aktiv handling og passivitet.

Men passivitetsbegrepet i taoistisk tradisjon kan forstås som at det er *selvet* som passiviseres, samtidig som subjektet tillater *Tao* å handle gjennom sin person i *wu*-tilstanden. "Jeg agerer ikke, men lar *Tao* gripe inn gjennom meg" (se Liao 2005). Den vise veksler, litt forenklet sagt, mellom å forholde seg til en jordisk dimensjon i krigstider og en åndelig dimensjon i tider med fred: Hun veksler mellom på den ene side en *yo*-tilstand, der hun er seg bevisst sin væren i universet og samfunnet og følger *Te*-veien, og på den annen side en *wu*-tilstand der hun er ett med *Tao* og ikke handler selv, fordi hun i denne enhetstilstanden ikke har noe selv (se Wang, 2004). Når verden og den vise slik dynamisk skifter mellom disse to virkeligheter eller tilstander, skifter samtidig anbefalingene. Denne forståelsen løser opp mange av tekstens tilsynelatende selvmotsigelser.

Det mest underfundige paradokset i teksten er at "Den som har innsikt taler ikke, den som belærer har ikke innsikt" (56. vers). Det kan nesten forstås selvironisk – teksten er en tekst om det som ikke kan beskrives i en tekst. Teksten er på tross av dette meningsfylt om vi forstår den som en samling impulser som kan gi inspirasjon til en erkjennelse eller en endret praksis, men der disse impulsene i seg selv likevel ikke er tilstrekkelig til å gi dyp innsikt.

Hånden som peker på månen er ikke månen.

Litt om de språklige valgene

Vi har lagt denne gjendiktningen på en direkte og konkret forståelse av teksten. Vi har søkt både å forenkle og å lage en lettlest tekst helt fri for fotnoter og drøftinger av mulige fortolkningene.

Der teksten i *Tao Te Ching* likevel er poetisk utgrunnelig tenker vi at det passer med det aktuelle temaet som da er livets store mysterier. Der teksten er konkret og lettforståelig passer det med de tilsvarende lettere tilgjengelige livsfilosofiske temaer og sosiale og politiske betraktninger.

Noen begreper som går igjen i teksten krever en forklaring: *Tao* betyr opprinnelig noe slikt som "hode" og "å gå", nærmest "en vei å gå på". Senere har ordet fått flere betydninger, som "metode", "lovmessighet", "tingenes orden". I denne tekstens sammenheng er betydningen ytterligere flerfoldig, som "opprinnelsen", "Allnaturen", "det naturlige", "det uberørte", "tomhet" og "altet". Med andre ord oppstår en uønsket flertydighet om man kun skriver *Tao*. Samtidig mister en oversettelse av ordet mye av ordets assosiasjonsrikdom. Vi har valgt en løsning på dette dilemmaet med å bruke sammenstillinger som "*Tao*-opprinnelsen", "*Tao*-naturen" etc.

Te betyr opprinnelig noe slikt som "menneske", "hjerte" og "rettlinjet", og kan forstås som "det gode i mennesket". *Te* kan videre forstås som "i pakt med *Tao*", "fragment av *Tao*", "naturlig", "dyd", "karakterstyrke", "dyktighet". Vi har valgt samme løsning her som for *Tao*-begrepet, altså å bruke sammenstillinger som "*Te*-natur", "*Te*-kraft" etc.

I teksten refereres hyppig til "Den Vise", en karakter som bærer på dyp innsikt, som dels er ett med *Tao*, dels handler i samsvar med *Te* – som lever i pakt med *Tao*-naturen i seg og rundt seg. Vi har valgt den upretensiøse betegnelsen "Den Innsiktsfulle" for å understreke at visdom og

innsikt i prinsippet kan nås av hvem som helst – høy og lav. I flere av versene er hun leder eller regent, eller rådgiver for ledere. Ulike kategorier konger og keisere har vi enkelt kalt "regent" eller "hersker".

Utover dette opererer skriftet med flere begreper som dels går hyppig igjen, dels er premissgivende. For å lette lesingen har vi valgt ikke å beholde disse, men heller oversette dem løpende til norsk. Dette gjelder slike begreper som yin (det kvinnelige prinsipp), yang (det mannlige prinsipp), ch'i (livskraft), wu wei (uten å handle) og p'u (enkelt/naturlig). Lesere som er fortrolig med taoistisk terminologi vil derfor lete forgjeves etter disse ordene i teksten.

Metaforer som kun er forståelige for en kjenner av datidens kinesiske kultur har vi endret slik at leseren kan forstå budskapet. Vi har mange steder prioritert meningsformidling fremfor poesi. Noen steder har vi derfor tatt oss friheter og gjort større omskrivninger.

Den opprinnelige teksten er kjønnsnøytral for personpronomen i tredjeperson entall. Den norske formen "han/hun" er tungvint. Det kvinnelige prinsipp hylles i teksten, og vår tid roper på flere feminine og færre maskuline tilnærminger til dagens store og små problemer. Derfor har vi valgt konsekvent å bruke pronomenet "hun" gjennom teksten.

I enkelte av versene har vi satt inn en ramme i tillegg til teksten. I rammen står gjengitt på norsk en enkel (av flere mulige), direkte oversettelse av de kinesiske skriftegnene som ligger til grunn for verset. Dette har vi gjort for å gi leseren en forståelse av hvordan originalteksten kan ha artet seg, og for å illustrere at tolkningsmulighetene er mange. Det viser også hvordan vår gjendiktning kan avvike betydelig fra originalen.